

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Martina Kočařová

Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2009

The elections to the European Parliament in the Czech Republic in 2009

Praha 2010

Vedoucí práce: PhDr. Jan Bureš, Ph.D.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Burešovi, Ph.D za ochotu, pomoc a cenné rady při psaní této práce.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citované literatury, pramenů a dalších zdrojů.“

V Praze dne 19. 7. 2010

Martina Kočařová

ANOTACE

Záměrem bakalářské práce s názvem „Volby do Evropského parlamentu v České republice v roce 2009“ je představit volby do Evropského parlamentu z hlediska konceptu voleb druhého řádu, předloženého Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem. Práce na základě analýzy volební kampaně, volebních výsledků a postojů voličů k Evropskému parlamentu a Evropské unii obecně, ověřuje, zda volby uskutečněné v roce 2009 lze označit jako volby druhého řádu. Zjištění jsou porovnána s podobou evropských voleb v České republice v roce 2004.

KLÍČOVÁ SLOVA

volby druhého řádu, Evropský parlament, Česká republika, volební kampaně, politické strany

ABSTRACT

The aim of the bachelor thesis named „The elections to the European Parliament in the Czech Republic in 2009“ is to present the elections to the EP from the perspective of the concept of second-order elections by Karlheinz Reif and Hermann Schmitt. The thesis on the analysis of the election campaign, the election results and the attitudes of voters to the European Parliament and the European Union in general, verifying if the elections in 2009 can be classified as second-order elections. The findings are compared with the character of the European elections in the Czech Republic in 2004.

KEY WORDS

second-order election, the European Parliament, the Czech Republic, election campaigns, political parties

OBSAH

ÚVOD	8
1. VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU	11
1.1 Koncept voleb druhého řádu	11
1.2 Alternativní koncept	15
1.3 Zákonná úprava voleb do EP.....	16
1.3.1 Zákonná úprava voleb do EP v ČR.....	17
2. VOLEBNÍ KAMPAŇ	19
2.1 Volební kampaň jako forma politické komunikace.....	19
2.2 Hlavní rysy volební kampaně v ČR.....	21
2.2.1 Obsahové hledisko kampaně.....	22
2.2.2 Programové hledisko kampaně.....	24
2.3 Zhodnocení volební kampaně a programů z hlediska témat evropské a domácí politiky	30
3. VOLEBNÍ VÝSLEDKY A CHOVÁNÍ ČESKÝCH VOLIČŮ	32
3.1 Postoje českých voličů	32
3.2 Výsledky voleb.....	34
3.3 Zhodnocení výsledků voleb.....	38
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	44
Literatura a prameny.....	44
Elektronické zdroje.....	46
PŘÍLOHY	51

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

DSZ – Demokratická strana zelených

EL – European Left. Strana evropské levice

EP – Evropský parlament

EPP – European People's Party. Evropská strana lidová

EU – Evropská unie

FOE – First-Order Elections. Volby prvního řádu.

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

Koruna Česká (monarch.strana) – Koruna Česká (monarchistická strana Čech, Moravy a Slezska)

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

Nejen has. a živn. s uč. do E. – Nejen hasiči a živnostníci s učiteli do Evropy

ODS – Občanská demokratická strana

PES – Party of European Socialists. Evropská strana sociálně demokratická.

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SC&C – Survey, consulting & care

Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl. – Sdružení pro republiku – Republikánská strana
Československa

SNK-ED – SNK – Evropští demokraté

SOE – Second-Order Elections. Volby druhého řádu.

Spojení demokraté-Sdruž.nezáv. – Spojení demokraté – Sdružení nezávislých

STAR. A NEZ.-VAŠE ALTERNATIVA – Starostové a nezávislí – Vaše
Alternativa

STEM – Středisko empirických výzkumů

SZ – Strana Zelených

Volte Pr.Blok-www.cibulka.net – Volte Pravý Blok – www.cibulka.net

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se zabývá podobou a výsledky voleb do Evropského parlamentu (dále jen EP) konaných ve dnech 5. a 6. června 2009. Česká republika (dále jen ČR) je členskou zemí Evropské unie (dále jen EU) od roku 2004 a vzhledem tomu, že evropské volby se konají každých pět let, jednalo se teprve v pořadí o druhé klání mezi politickými stranami o posty evropských poslanců. Studie věnované tématu evropských voleb zpravidla označují tyto volby jako volby druhého řádu. Ty se staly předmětem teoretického zkoumání zejména po prvních přímých volbách do EP v roce 1979. Analýza voleb druhého řádu je velmi často doprovázena kontextem voleb národních (parlamentních nebo prezidentských, v závislosti na politickém systému dané země), které mohou ovlivňovat jejich povahu a výsledky. Ve srovnání důležitosti voleb vnímají voliči národní volby jako nejdůležitější, protože vyjádřením své preference (tj. odevzdáním hlasu určitému politickému subjektu) mají možnost přímého vlivu na složení exekutivy ve státě. Po prvních evropských volbách uskutečněných v ČR v roce 2004 byla vydána řada studií zabývajících se vztahem českých voličů a národních politických stran k instituci EP. Fakt, že občané rozhodovali o tom, které strany budou v EP zastoupeny, již podruhé, umožňuje studovat, zda jejich chování a vztah k evropským volbám prošel změnami a zda se změnil postoje českých stranických subjektů.

Cílem této práce je obsáhleji analyzovat evropské volby z pohledu politických stran ucházejících se o zisk mandátů prostřednictvím sdělení směřovaných k voličům. Základním východiskem práce je teorie voleb druhého řádu, která bude na tyto volby aplikována s cílem ověřit základní hypotézu práce, která zní: *Volby do EP 2009 v ČR nevybočují z konceptu voleb druhého řádu a vyznačují se těmito charakteristikami:*

- 1) *politické strany zahrnují do svých předvolebních kampaní často témata domácí politiky*
- 2) *vyznačují se nízkou volební účastí a malým zájmem voličů*
- 3) *voliči podporují spíše menší politické strany*

Dílčí otázky, které si práce klade za cíl zodpovědět, jsou: 1) *Byla témata jednotlivých politických stran zasazena do kontextu EU?* 2) *Změnil se pohled voličů na volby do EP*

ve smyslu orientace na témata evropské politiky? 3) Jaké byly výsledky voleb ve srovnání s rokem 2004?

Stěžejní pro ověřování stanovené hypotézy je celkové vyznění předvolební kampaně, protože její působení může mít efekt na chování voličů. Práce se zaměřuje na komparaci volebních kampaní a programů jednotlivých politických stran zaprvé z hlediska programového, kde se věnuje jejich hodnocení z pohledu evropské tematiky. Snaží se vytyčit, v jakém smyslu a do jaké míry se dotýká evropských témat, a jak se zde odráží řešení témat domácí politické scény. Druhým hlediskem je forma vedení volební kampaně – zejména se zaměřuje na negativní prvky využití v kampani. V případě, že politické strany využívaly negativních sdělení, zda byla jejich podstata směřována k evropské tematice či obecně proti agendě dané politické strany. Programové hledisko a průběh kampaně jsou ukazateli, zda politické strany chápou podstatu voleb do EP jako národní či celoevropskou a jsou jedním z vodítek pro ověření vytyčené hypotézy. Případnými negativními sděleními volební kampaně se práce zabývá také z důvodu, že mohou mít efekt na chování voliče a ovlivnit celkové vnímání voleb, které se může projevit na volebním výsledku. Nedílnou součástí analýzy voleb jsou volební výsledky, které jsou jedním z aspektů pro hodnocení zájmu voličů. Výše volební účasti, výše volebního zisku politických stran, výsledné rozdělení mandátů nebo postoje voličů, jsou aspekty, které přispívají k celkovému chápání voleb. Práce se zaměřuje na komparaci výsledků politických stran dosažených ve volbách do EP v roce 2009 s výsledky prvních evropských voleb v roce 2004 a pokusí se porovnat změny v chování voličů.

Struktura práce je rozdělena do tří částí. První kapitola této práce se věnuje výkladu pojmu voleb druhého řádu. Definice vychází z analýz významných teoretiků a představuje základní rozdíly, které je odlišují od voleb prvního řádu. Teoreticky vymezuje volební legislativu pro volby do EP v ČR.

Druhá kapitola, týkající se volebních kampaní, předkládá pojetí negativních sdělení z pohledu některých autorů a poukazuje na tyto prvky v kampani českých politických stran. Dále předkládá programy jednotlivých politických stran (z důvodu velkého množství stran, které se voleb účastnily, se v obou hlediscích omezuje pouze na politické strany, které ve volbách 2009 překročily 5% hranici a na ty, které měly šanci na získání mandátu) a věnuje se jejich programové náplni.

Třetí a poslední kapitola práce přináší volební výsledky jednotlivých stran v evropských volbách 2009, zaměřuje se jak na získanou podporu vládních stran, tak na procentuální úspěchy stran menších. Při analýze výsledků voleb jsou důležité postoje samotných voličů. Zdrojem poznatků o názorech české veřejnosti ve vztahu k evropským volbám i EU jako celku, jsou především průzkumy veřejného mínění.

Teoretické vymezení konceptu voleb druhého řádu a úvod do problematiky negativních kampaní vychází převážně ze zahraniční literatury, přínosné pro práci byly dále české publikace věnované analytickému zpracování voleb do EP konaných v roce 2004. Údaje o volební kampani a politických programech se opírají zejména o materiály zpracované stranami, využita je také studie zpracovaná k volbám do EP konaných v roce 2009. Data týkající se volebních výsledků a postojů voličů vycházejí z dostupných statistik a průzkumů veřejného mínění.

1. VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU

První přímá volba evropských poslanců se konala v roce 1979 a okamžitě se stala předmětem výzkumu. Karlheinz Reif a Hermann Schmitt předložili na základě těchto voleb v roce 1980 koncept voleb druhého řádu¹, jenž je vymezen řadou kritérií. Teorie o druhořadosti voleb ale neustrnula a s průběhem dalších voleb byla dále zpřesňována či modifikována, protože tyto další volby se staly novým podnětem pro výzkum.

Reif a Schmitt při specifikaci povahy voleb druhého řádu navrhli základní rozdělení voleb na volby prvního (first-order elections, FOE) a druhého (second order-elections, SOE) řádu. Základním rozdílem mezi těmito dvěma typy voleb je ten, že ve volbách druhého řádu voliči nemají přímý vliv na národní vládu a výsledkem je volba politiků nepůsobících přímo ve vládní exekutivě, ale v regionálních, lokálních nebo nadnárodních úřadech. Toto rozčlenění řadí volby do Evropského parlamentu ke koncepci druhořadých voleb. Vzhledem ke skutečnosti, že voliči vnímají tyto volby jako méně důležité ve srovnání s národními, berou při rozhodování, komu udělit svůj hlas, v úvahu různé aspekty, které se nemusejí přímo dotýkat evropské tematiky. Reif a Schmitt při analýze voleb do EP uskutečněných v roce 1979 použili pro jejich označení termín „národní volby druhého řádu“ („national second-order elections“), protože jejich povaha neodpovídala ani tak jednotným přímým evropským volbám, jako devíti² národním volbám. Podle Pippy Norris³ výsledky těchto voleb spíše vypovídají o domácím politickém členění v každé zemi, než o veřejné podpoře otázek týkajících se přímo politiky Evropské unie.

1.1 Koncept voleb druhého řádu

Volby druhého řádu lze charakterizovat specifickými rysy, které je odlišují od voleb prvního řádu. Ale K. Reif a H. Schmitt na základě provedených analýz voleb druhého řádu zároveň zdůrazňují, že je lze odlišit, ale nelze je oddělit, protože jejich výsledky mohou být ukazatelem pro národní volby a naopak.

---

¹ REIF, K., SCHMITT, H. *Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results.*

² V roce 1979 byl počet členů ES/EU devět – Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Irsko, Dánsko, Velká Británie

³ NORRIS, P. – REIF, K. *Nominations and reflections: Second order elections*, s. 112

První z charakteristik voleb druhého řádu je skutečnost, že volební účast v těchto volbách je nižší než ve volbách národního charakteru. Aspekty, které v těchto volbách výši účasti ovlivňují, jsou podle Mikko Mattily⁴ do jisté míry podobné těm, které ovlivňují volební účast ve volbách národních. V případě voleb do EP, mohou z pohledu voličů mít vliv i okolnosti, které přímo souvisí s EU, ale těm M. Mattila přisuzuje pouze malý vliv. Významným faktorem, který ovlivňuje voliče v jejich rozhodnutí se zúčastnit, je důležitost, jež volbám přiřkládají. Volby druhého řádu, respektive volby do EP, nejsou z hlediska mocenského zájmu pro voliče ty nejdůležitější (za nejdůležitější považují národní), což vede k nižšímu podílu odevzdaných hlasů. Jejich hodnocení důležitosti a rozhodnutí zda jít k volbám, jsou na základě analýzy M. Mattily spojena „s motivací, hodnotami a postoji potenciálních voličů.“⁵ Ze sociologického hlediska má na toto rozhodnutí vliv věk, vzdělání nebo sociální status, ale za determinanty jsou dále považovány souslednost voleb, období a dny konání voleb. Srovnání nákladů a výnosů na takové rozhodnutí by se v ideálním případě mělo rovnat nule, případně by výnosy měly být vyšší než náklady. Pokud náklady výrazně převyšují výnosy, potenciální volič k volebním urnám nepůjde. Tento rozdíl mezi náklady a výnosy je důležitý při každých volbách, pokud se navíc jedná o volby označované jako druhého řádu, tolerance voličů v otázce této rozdílnosti je mnohem nižší. Proto M. Mattila v případě evropských voleb navrhuje některé změny, které by mohly přispět ke zvýšení účasti. Jedná se zejména o úpravu volebních dnů a období (navrhuje dny neděle a pondělí v období mimo letní měsíce). Potenciál zvýšit volební účast má také větší počet volebních obvodů. Dalším možným faktorem, který má částečně dopad na volební účast v případě voleb do EP, je na základě analýzy H. Schmitta negativní postoj k EU, který nedefinuje jako obecný trend, ale spíše jako jeden z možných významnějších vlivů.

Vztah mezi FOE a SOE byl definován také v rovině vztahů vládních stran v národních parlamentech, protože „kampaň a výsledky každého typu SOE jsou více či méně ovlivněny politickou konstelací dominantní politické arény v každém systému, tedy arény voleb prvního řádu („the first order political arena“).“⁶ Výsledek vládních stran ve volbách druhého řádu má souvislost s tím, v jaké fázi volebního cyklu v domácím politickém prostředí se nachází. Etapy volebního cyklu bývají nejčastěji charakterizovány

---

⁴ MATTILA, M. *Why bother? Determinants of turnout in the European elections*

⁵ MATTILA, M. *Why bother? Determinants of turnout in the European elections*, s. 451

⁶ NORRIS, P. – REIF, K. *Nominations and reflections: Second order elections*, s. 117

třemi obdobími. První období, které trvá 12 měsíců od voleb (tzv. honeymoon), je doprovázeno pozitivními postoji voličů a popularita vládních stran nijak rapidně neklesá. Mezi voliči panuje „povolební euforie.“⁷ Perioda od 13 do 36 měsíce, nazvaná mid-term se vyznačuje výrazným poklesem popularity, které se ve třetím období (late-term) již dále nezhoršuje a s blížícími se volbami může naopak pozvolně stoupat. Schmitt doplňuje, že „strany, které tvoří politickou arénu voleb prvního řádu, mají tendenci získat větší počet hlasů ve volbách druhého řádu, které se konají v krátkém časovém období po volbách prvního řádu (...). Až po uplynutí této fáze post volební euforie mají tendenci získat menší podíl ve volbách druhého řádu ve srovnání s jejich podílem získaným v posledních volbách prvního řádu.“⁸

Důvody voličů, na základě kterých se rozhodují odevzdat svůj hlas ve volbách druhého řádu, mohou být odlišné od těch, které je vedou k volebnímu aktu ve volbách národních. Při zvažování, koho zvolit ve volbách druhého řádu, v tomto případě ve volbách do EP, mají tendenci volit méně takticky a více srdcem, protože jsou si vědomi faktu, že výsledek jejich hlasování nebude mít přímý dopad na složení exekutivy v zemi. Nízká podpora vládních stran ve volbách druhého řádu může být vysvětlena i „jako výraz nesouhlasu s výkonem jejich mandátu.“⁹ Jejich volba tedy může být odměnou nebo naopak trestem pro vládní strany v závislosti na tom, jak si podle názoru voliče tyto strany v rámci svého funkčního období vedou. Stranická identifikace voličů tedy nemusí být ve volbách druhého řádu určující proměnnou. Je také větší pravděpodobnost, že odevzdají hlas některé z menších politických stran, než by byla ve volbách do národního parlamentu. Mezi další charakteristiku tedy řadíme větší úspěšnost těchto stran, kam K. Reif zařazuje strany malé, nově vzniklé, protestní a populistické. Michael Marsh¹⁰ dodává, že voliči mají tendenci volit spíše strany extrémněji vyhraněné než středově zaměřené.

Součástí volebního procesu jsou volební kampaně, jež politické strany využívají k oslovování a přesvědčování voličů, aby právě jim odevzdali svůj hlas. K. Reif a H. Schmitt v případě voleb do EP upozorňují na fakt, že tyto kampaně bývají

---

⁷ REIF, K. *Reflections : European elections as member state second-order elections revisited* , s. 117

⁸ REIF, K. *European elections as member state second-order elections revisited*,s. 117

⁹ OUTLÝ, J. *Volební systém pro volby do Evropského parlamentu. Srovnání původních a nově přistoupičských zemí*, s. 18

¹⁰ MATTILA, M. *Why bother? Determinants of turnout in the European Elections.*

často ovlivněny tématikou domácí politiky na úkor té evropské. K druhořadosti a celkově menšímu zájmu o volby do EP přispívá podle jejich názoru i skutečnost, že evropská témata není jedním z dominantních témat ani v kampaních vedených před národními volbami.

Teorie voleb druhého řádu charakterizovaná uvedenými aspekty vychází z předpokladu, že voliči vnímají jednotlivé volby jako hierarchizované a přiřkládají jim různou důležitost. Tyto aspekty byly od prvních uskutečněných voleb v průběhu let zpřesňovány a revidovány. Výrazným mezníkem byl rok 2004, kdy se voleb do EP účastnilo také osm nově přistoupivších postkomunistických zemí. Na základě těchto voleb H. Schmitt svůj koncept národních voleb druhého řádu modifikoval, protože analýza těchto voleb ukázala, že doposud definovaný model voleb druhého řádu nelze na postkomunistické země zcela aplikovat. Jeho analýza nepodporuje některá zjištění o zemích EU v otázce rozdílností v chování voličů v závislosti na kontextuálním a systémovém prostředí, ani blízkost systémů politických stran „starých a nových“ členských zemích (viz níže). „Nízká institucionalizace“ postkomunistických zemí je podle H. Schmitta tou příčinou, která způsobuje, že se tyto země plně nezapadají do konceptu SOE. Poukazuje na vysokou volatilitu voličů, která se v těchto zemích pohybuje okolo 40%, zatímco v zemích západní Evropy je průměrná volatilita okolo 10%.¹¹ Rozhodnutí voliče, které politické straně dát hlas tak může mít jinou motivaci a volební výsledky se mohou v nových a starých členských státech lišit. Byly vypracovány další studie, které se věnují modifikaci hypotéz voleb druhého řádu a poukazují ve větší či menší míře na odlišnosti od původního konceptu. To nenaznačuje, že by pozbýval platnosti, spíše směřuje ke změně, jak uvádí Schmitt.

ČR je vzhledem ke své historii v rámci členských zemí EU řazena mezi postkomunistické státy a patří mezi nově ustavené demokracie. Vedle nových demokracií stojí zavedené demokracie, jejichž hlavní charakteristikou je stabilní systém politických stran, který není při opakovaných volbách nijak výrazně proměnný a většina politických stran je zařazena ve spektru levice-pravice. Díky tomu se politické strany pro voliče stávají snadno identifikovatelné a voliči se snadno orientují. Snadná rozpoznatelnost stran na určité zavedené škále je z hlediska voličského chování důležitá. Výzkumy potvrdily, že průměrní voliči při svém rozhodování koho volit, nemají tendenci zjišťovat si detailní

---

¹¹ SCHMITT, H. *The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-order?*

informace o jednotlivých politických alternativách¹² a zaměřují se na snadno dostupné informace. V případě voleb druhého řádu, kterým voliči obecně přikládají menší význam, je ochota průměrného voliče vyhledávat podrobné informace menší, než ve volbách s možností přímého vlivu na exekutivu.

Z hlediska volebního chování může být rozdíl mezi novými a zavedenými demokraciemi, protože v každé skupině mohou existovat odlišné vzorce voličského jednání, zejména pokud zemi označujeme jako konsolidující. Závěry šetření týkající se jednání voličů podporují názor, že nemusí být podmíněné pouze mírou konsolidace systému, ale také systémovými a kontextovými rozdíly (lidé všude na světě mají podobné vzorce chování, a pokud bychom přenesli podmínky dané země do jiné, chování tamních voličů by se podmínkám přizpůsobilo). Tento jev byl zkoumán v nových a zavedených demokraciích v rámci zemí EU Brugem, Franklinem a Tókou¹³ a ukázal, že voliči nových demokracií mají sice větší tendenci zohledňovat i některé další vlivy, ale „ve všech zemích (...) je účinek společensko-strukturálních proměnných slabší než vliv vzdálenosti na levo-pravé škále“¹⁴ a postkomunistické členské země EU mají tedy relativně stabilní systém politických stran, kde se chování voličů nijak výrazně neodlišuje od jejich chování v zavedených demokraciích. To se týká zejména ČR, protože systém politických stran bývá označován jako jeden s nejstabilnějších ve střední a východní Evropě. Z toho důvodu Schmittova revize konceptu voleb druhého řádu týkající se postkomunistických zemí nezabraňuje ověřování původně definované teorie na ČR.

1.2 Alternativní koncept

Z hlediska volební podpory pro politické strany koncept SOE definuje, že voliči mohou odevzdáním svého hlasu vyslovit souhlas či nesouhlas s politikou vládních stran. Fakt, že volby do EP nemají přímý vliv na složení národního parlamentu, jim umožňuje využít hlas jako signál pro vládní strany, že nesouhlasí s jejich vedením politiky, aniž by došlo k faktické změně. Teorie voleb druhého řádu v tomto smyslu podporuje tvrzení, že voliči využívají voleb do EP jako formu trestu pro vládní strany a jejich

---

¹² BRUG, W. – FRANKLIN, M. - LINEK, L. *Jsou voliči stejní? Volební chování v nových a zavedených demokraciích v Evropě*, s. 72

¹³ BRUG, W. – FRANKLIN, M. - LINEK, L. *Jsou voliči stejní? Volební chování v nových a zavedených demokraciích v Evropě*

¹⁴ BRUG, W. – FRANKLIN, M. - LINEK, L. *Jsou voliči stejní? Volební chování v nových a zavedených demokraciích v Evropě*, s. 73

chování nemá přímou souvislost se samotnou politikou EU. Koncept SOE není jedinou optikou, jak lze na chování voličů nahlížet. Některé výzkumy o evropských volbách se zabývaly otázkou účinku postojů k evropské integraci na volební chování v ohledu, zda otázky související s EU mají na volby do EP vliv. Postoj politických stran k evropské integraci a institucím EU, tedy může být jedním z rozhodujících faktorů pro voliče, zda hlasovat, a pokud ano, které politické straně odevzdat svůj hlasovací lístek. Některé výsledky potvrzují, že politické strany, které se vůči evropské integraci staví negativně, mohou ve volbách do EP získat větší podporu než získávají ve volbách národních. Jedná se zejména o extrémně levicové a pravicové strany, které „prosazují politiku, které nelze dosáhnout v rámci centristického „sociálně-tržního“ politického režimu EU.“¹⁵ Těmto stranám mohou voliči v případě nesouhlasného postoje s politikou EU odevzdat svůj hlas jako výraz protestu. Kromě protievropských stran dosahují podle některých studií dobrých výsledků také strany zelených, což má souvislost s postojem voličů, kteří mohou v nadnárodní politice spatřovat efektivnější řešení tzv. zelené politiky. V tomto ohledu koncept voleb druhého řádu ustupuje do pozadí, protože toto zjištění nepodporuje tvrzení, že se jedná o druhé kolo národních voleb. Evropská politika tedy může být pro voliče důležitá, ale teoretici jako Simon Hix a Michael Marsh se na základě zjištění přiklánějí k názoru, že v případě podpory protievropských stran se nejedná o systematickou podporu a „evropská dimenze jako taková (...) bude ve většině případů v těchto volbách i nadále přinejlepším nepodstatným prvkem.“¹⁶

1.3 Zákonná úprava voleb do EP

První přímé volby se datují roku 1979, jak bylo uvedeno, a konají se v každé členské zemi každých pět let. Nahradily jmenování poslanců národními vládami členských států. Zákonná úprava voleb je vytyčena v několika dokumentech, které vymezují určitý rámec voleb, ale konkrétní podobu volebního systému si určuje každá země samostatně. Zavazující pro každý členský stát je Akt o přímých a všeobecných volbách poslanců Shromáždění vydaný v září 1976 (tedy před konáním přímých voleb), dále Směrnice 93/109/ES z prosince roku 1993, „kterou se stanoví pravidla pro výkon práva volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu občanů Unie, kteří mají bydliště v některém

---

¹⁵ HIX, S., MARSH, M. *Jak chápat volby do EP: trest nebo protest?*, s. 124

¹⁶ HIX, S., MARSH, M. *Jak chápat volby do EP: trest nebo protest?*, s.138

členském státě a nejsou jeho státními příslušníky.¹⁷ Článek III-330 Evropské ústavy se k podobě voleb do EP nevyjadřuje nijak rozsáhle, konstatuje stanovení „opatření pro volbu členů Evropského parlamentu v přímých a všeobecných volbách konaných jednotným postupem ve všech členských státech nebo podle zásad společných všem členským státům“¹⁸.

1.3.1 Zákonná úprava voleb do EP v ČR

Pravidla pro volby v ČR vycházejí z výše uvedených evropských nařízení a v českém právním systému jsou vymezena zákonem 62/2003 Sb.¹⁹ Konkrétní podoba systému z velké části vychází z pravidel pro volby do Poslanecké sněmovny ČR. Volby se uskutečňují na základě poměrného volebního systému, který je určující pro všechny členské země. Na rozdíl od parlamentních voleb, kdy je země rozdělena do 14 volebních obvodů podle krajů, ve volbách do EP tvoří ČR pouze jeden volební obvod. Mandát poslanců EP je 5 let a vzniká zahájením první schůze poslanců všech zemí. A to z toho důvodu, že legislativa EU upravuje rozmezí volebních dnů čtvrtek až neděle a každá země si v tomto rozmezí určuje volební den podle svých zvyklostí. V případě, že by mandát vznikal dnem zvolení daného poslance, po uplynutí funkčního období EP by vyvstával problém se zánikem mandátů jednotlivých poslanců, protože by připadaly na různé dny²⁰. V ČR se volby konají ve dvou dnech (pátek, sobota). Vzhledem k časovému rozpětí, kdy se volby mohou konat, stanovuje zákon začátek sčítání až tehdy, kdy je uzavřena poslední volební místnost v poslední členské zemi, kde probíhá hlasování.

Celkový počet mandátů, které mají v současné době čeští poslanci je dvacet dva. V roce 2004 měla ČR dvacet čtyři zástupců. Snížení počtu českých poslanců vychází z rozhodnutí Evropské rady na summitu v červnu 2007, kdy přijali minimální a maximální hranici týkající se počtu zástupců jednotlivých členských zemí, aby země s menším počtem obyvatel měly možnost lepšího zastoupení²¹.

Podle zákona o volbách do EP může do voleb kandidovat takový politický subjekt (politická strana, hnutí a koalice), která je registrovaná a její činnost nebyla pozastavena.

¹⁷ Směrnice 93/109/ES z prosince roku 1993

¹⁸ Evropská ústava. Hlava VI – Fungování unie. Kapitola I – Institucionální ustanovení. Oddíl 1- orgány. Pododdíl 1- Evropský parlament. Článek III-330. Odstavec 1 Citace.

¹⁹ Zákon č. 62/2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů ze dne 4. 3. 2003.

²⁰ OUTLÝ, J. *Vybrané otázky volebního systému pro volby do Evropského parlamentu*, s. 140

²¹ EURACTIV. *EP rozhodoval o rozdělení poslaneckých mandátů po roce 2009* [online]. 12. října 2007.

V případě, že po podání kandidátní listiny, je činnost politické strany pozastavena, není na její výsledky brán ohled. Ze zákona vyplývá, že přesné podmínky kandidatury zveřejňuje Ministerstvo vnitra nejméně 80 dní před zahájením voleb. Lhůty pro podání kandidátní listiny, případně její opravu, udělení volebního čísla, uveřejňování výsledků a dalších souvisejících aktů jsou také stanoveny zákonem. Volební práh pro získání mandátu je stanoven 5% pro všechny politické subjekty (včetně koalic politických stran), voliči mohou na kandidátní listině udělovat až 2 preferenční hlasy. Zvolení europoslanci se na půdě EP přidružují k politickým frakcím nebo mohou zůstat nezařazení. Každá politická strana, která ve volbách překročí hranici 1% odevzdaných hlasů, má od státu nárok na příspěvek 30 Kč za každý odevzdaný hlas.

Pro volební kampaně nevymezuje legislativa EU jednotlivým členským zemím žádný právní rámec pro jejich vedení. Obecná ustanovení pro volební kampaň jsou v ČR vymezena v zákoně 62/2003 Sb. o volbách do Evropského parlamentu, paragraf 59. Zákon stanovuje financování kampaně, její oficiální začátek - zejména se jedná o možnosti prezentace politických stran ve veřejnoprávních médiích. Oficiální volební kampaň začíná 16 dní před začátkem voleb a kandidujícím stranám je vyhrazeno 14 hodin v České televizi a 14 hodin v Českém rozhlasu – pořadí a termíny jednotlivých vysílacích časů jsou určovány losem.²² Prezentace politických stran v televizním a rozhlasovém vysílání je také upravena v tzv. mediálním zákoně (zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání), který veřejnoprávním médiím ukládá za povinnost dodržovat nezájatost a rovnost ve vysílání spotů a pořadů spjatých s politickou scénou.²³ Prostor pro vyjadřování názorů ve veřejnoprávních médiích upravuje jejich etický kodex, který odráží ustanovení ve výše zmíněném mediálním zákoně.

---

²² Zákon č. 62/2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů ze dne 4. 3. 2003. § 59. Odstavec 4 Citace.

²³ 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání. §31. Odstavec 3. Provozovatel vysílání je povinen zajistit, aby ve zpravodajských a politicko-publicistických pořadech bylo dbáno zásad objektivit a zejména nebyla v celku vysílaného programu jednostranně zvýhodňována žádná politická strana nebo hnutí, popřípadě jejich názory nebo názor jednotlivých skupin veřejnosti, a to s přihlédnutím k jejich reálnému postavení v politickém a společenském životě.

2. VOLEBNÍ KAMPAŇ

Podoba volební kampaně do evropských voleb 2009 v ČR je jedním z ukazatelů, zda volby lze klasifikovat jako druhořadé z hlediska koncepce K. Reifa a H. Schmitta. V případě, že volby do tohoto konceptu zapadají, obsahově se volební kampaně a vypracované programy dotýkají zejména témat, která jsou součástí voleb národních a nezohledňují pouze evropskou tematiku.

2.1 Volební kampaň jako forma politické komunikace

Proces politické komunikace je složitou spleť toku informací „mezi politiky, zpravodajskými médii a veřejností.“²⁴ Jednou ze součástí tohoto procesu jsou volební kampaně, které patří mezi významné nástroje politických stran, jak oslovit voliče. Cílem volební kampaně každé politické strany, je ovlivnit veřejné mínění ve svůj prospěch tak, aby získala maximální podíl voličských hlasů. Zvolení vhodné volební strategie, které zahrnuje zmapování trhu, vypracování programu, způsob oslovování a přesvědčování voličů, forma a následné zacílení politické reklamy, prezentace strany v médiích, to vše jsou klíčové pojmy v celé politické kampani. Politická reklama a vedení kampaně je pro politické strany důležitým prvkem, protože „oproti jiným typům sdělení v komunikaci mezi politiky a občany umožňuje politikům kontrolu obsahu formátu i způsobu prezentace sdělení směrem k veřejnosti.“²⁵ To lze dokladovat i na skutečnosti, že politické strany investují do svých kampaní stále více finančních prostředků.

Vedení volební kampaně může mít různé podoby, nejen co se týče prostředků jak oslovit voliče, což představují například billboardy, reklamní spoty nebo předvolební mítinky a debaty, ale také co se týče jejího obsahu. Z hlediska obsahu vedení kampaně mohou strany zvolit využití pozitivních nebo negativních sdělení. Negativní reklama může být dvojího typu, zaprvé se může dotýkat programových témat nebo zadruhé útočí přímo na osobnosti zastupující danou konkurenční politickou stranu. Využívání negativních prvků v kampani může mít různý dopad na zájem voličů – může vzbudit jejich větší zájem a přitáhnout pozornost ke kandidátovi, který využívá negativní sdělení o svém oponentovi, ale může také vyvolat opačný účinek, kdy se negativní sdělení obrátí proti samotnému

²⁴ BRADOVÁ, E. *Od lokálních mítinků k politickému marketingu: Teorie a vývoj politické komunikace a volebních kampaní*, s. 16

²⁵ BRADOVÁ, E. *Negativní kampaně a politická reklama ve volbách*, s. 7

zadavateli. O vlivu negativní reklamy byla provedena řada studií, ale jednoznačná shoda o jejím účinku neexistuje, protože některé studie podporují tvrzení, že negativní prvky zvyšují podporu voličů, jiné studie hovoří o tom, že negativní reklama má negativní dopad na zájem voličů. Stephen Ansolabehere, Shanto Iyengar, Adam Simon a Nicholas Valentino ve své studii²⁶ o účincích negativní kampaně došli na základě analýzy prezentace politických stran v předvolebním klání k závěru, že negativní sdělení demobilizují voliče a snižují volební účast až o 5% a jejich výsledkem je odcizení voličů. Jiní teoretikové jako Stephen Shaperdas a Bernard Grofman hodnotili využití negativních prvků jako jeden ze způsobů, jak přesvědčit voliče a v existujících modelech kampaní hrají malou nebo žádnou roli.²⁷ David A. M. Peterson a Paul A. Djupe²⁸, kteří se zabývali rozhodujícími činiteli pro využití strategie negativní kampaně, dodávají, že političtí kandidáti mohou využít strategii negativního sdělení v případě, že politický trh zahrnuje velké množství konkurentů a kandidát chce prezentovat jasné odlišnosti svého programu, oproti programům ostatních uchazečů bojujících o přízeň voličů. Jednou z taktik je tzv. srovnávací reklama, protože „je jednodušší prezentovat, co nejste, než co jste.“²⁹ Možnou typologii využívaných strategií negativní kampaně přináší Kathleen Jamieson³⁰. Politická strana může využít strategii apozice, kdy je zadavatel a oponent stavěn do protichůdných pozic s pozitivním vyzněním zadavatele nebo tzv. skrytý referenční útok, kdy zadavatel negativní reklamy není veřejně znám.

Jak vyplývá z uvedených studií, při rozhodování, zda využít negativní sdělení hraje roli celá řada faktorů. Jedním ze základních hledisek pro učinění takového rozhodnutí je zvážení nákladů a výnosů, které může přinést. Na jedné straně může negativita kandidátům poskytnout způsob, jak narušit oponentovu podporu a voliči si mohou ve srovnání s pozitivními informacemi ty negativní spíše zapamatovat.³¹ Útoky na oponenta mohou být pro útočníka i nástrojem, jak získat kontrolu nad tím, jaká problematika bude v kampani řešena, protože mohou vyvolat reakci opozice. Na straně druhé může volba strategie negativní reklamy vyvolat i opačný efekt,

---

²⁶ ANSOLABEHERE, S., et al. *Does Attack Advertising Demobilize The Electorate?*

²⁷ GROFMAN, B. - SKAPERDAS, S. *Modeling negative campaigning.*

²⁸ DJUPE, P. - PETERSON, D. *When Primary Campaigns Go Negative: The Determinants of Campaign Negativity*

²⁹ DJUPE, P. - PETERSON, D. *When Primary Campaigns Go Negative: The Determinants of Campaign Negativity*, s.46

³⁰ ŠARADÍN, P. *Česká republika a Slovensko: Dvoji cesta k negativní reklamě?*, s. 33,34

³¹ DAMORE, D. *Candidate strategy and the decision to go negative*, s. 671

o kterém hovořili S. Ansolabehere et al., i když nemusí nutně znamenat snížení volební účasti. Snaha mobilizovat voliče představováním opozice v negativním světle se může setkat s nulovým zájmem, nebo vyvolat podporu oponenta, „protože tato sdělení nenabízejí voličům žádný přímý důvod pro podporu kandidáta, jen důvody, proč nepodpořit opozici.“³²

Cílem negativní reklamy je primárně útok na oponenta, ale potenciálem negativních sdělení je také větší šance, že formát kampaně bude pro voliče přitažlivější, protože bude veden „napínavou formou“, která bude prostřednictvím médií častěji zmiňována a zároveň může podnítit větší polarizaci voličů, a tím zjednodušit jejich výběr při volbách, jak uvádějí Johnson-Cartee a Copeland.³³ Přesto je zvolení negativních sdělení o oponentovi nebo prezentace pouze vlastních řešení ve volební kampani pro politickou stranu do jisté míry krokem do nejistoty. Žádná ze zvolených strategií nezaručí úspěšnost kampaně, protože psychologický efekt na voliče nelze s jistotou předpovědět.

2.2 Hlavní rysy volební kampaně v ČR

Volby do EP 2009 byly poznamenány konfrontací dvou největších rivalů, ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) a ODS (Občanská demokratická strana), kteří, stejně jako další politické strany, využívaly různé způsoby komunikace pro oslovení voličů. Ve srovnání s volbami konanými v roce 2004 byla míra negativity volební kampaně výrazně vyšší, a to zejména mezi občanskými a sociálními demokraty. Rozšířeným fenoménem byly webové prezentace a také využití sociálních sítí nebo serveru YouTube, kam strany umísťovaly své předvolební spoty ve snaze dostat se do úzkého kontaktu s voličem. Politické strany preferovaly kontaktní kampaň, kdy se do svých předvolebních akcí snažili v maximální míře zapojit své příznivce a voliče. Příkladem je ODS, která vytvořila tzv. Modrý tým složený z mladých podporovatelů své strany nebo KDU-ČSL (Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová), která spustila projekt „ploty“, v rámci kterého vyzvala občany k umístění plakátu KDU-ČSL na svůj pozemek (objekt, plot).³⁴ Tématem, které se v kampani také často

---

³² DAMORE, D. *Candidate strategy and the decision to go negative*, s. 672

³³ ŠARADÍN, P. *Česká republika a Slovensko: Dvoji cesta k negativní reklamě?*, s. 35

³⁴ Celkem se v rámci tohoto projektu podařilo umístit 20 tisíc plakátů po celé ČR

skloňovalo, bylo české předsednictví v Radě EU trvající od 1. 1. 2009 do 30. 6. 2009, které bylo zhruba ve své polovině poznamenáno svržením vlády ODS.

Politické strany do svých kampaní investovaly různou výší finančních prostředků. Nejnákladnější kampaň měly velké politické strany ODS a ČSSD, které investovaly prostředky v mnohamilionové výši. Před zahájením kampaně ODS oznámila, že počítají s výdaji ve výši 40 milionů³⁵, ČSSD proklamovala vyčlenění 30 milionů³⁶. Z výroční hospodářské zprávy za rok 2009 vyplývá, že ODS investovala 49 mil. Kč, tedy o 9 milionů Kč více. Sociálně demokratická strana vynaložila na volby do EP více jak dvojnásobek částky prezentované v médiích, celkem se jednalo o 61,6 mil. Kč. Naproti tomu menší politické strany tolik nákladné kampaně nevedly. Z finančního hlediska je zajímavá předvolební kampaň jedné z menší politických stran, Demokratické strany zelených a její předsedkyně Olgy Zubové, která od jednoho z kandidátů na europoslance za tuto stranu, získala sponzorský dar ve formě billboardů a bigboardů, jehož náklady jsou podle samotného sponzora v částce do 5 mil. Kč.³⁷

2.2.1 Obsahové hledisko kampaně

Naplno se volební kampaně politických stran rozjely v dubnu, ale dva hlavní soupeři začali s oslovováním voličů již v únoru, když připravili pro své volební kampaně speciální webové prezentace, kde upozorňovali na nedostatky svého oponenta. ČSSD představila web nazvaný „Proti krizi – Na krizi nesmějí doplácet ti, kteří ji nezavinili.“ Úvodní slovo stránek představené předsedou Jiřím Paroubkem se věnuje otázkám ekonomické krize a kritice vlády ODS a v zásadě opakuje stanoviska uvedená v politickém programu včetně navrhovaných řešení. Web ODS nazvaný „ČSSD proti Vám“ byl představen jako reakce na kampaň ČSSD³⁸ a je mířenou kritikou na její kroky a kauzy, zejména na osobnost lídra strany. Jedná se o typ srovnávací strategie, ačkoli lídr strany Jiří Paroubek do evropských voleb nekandidoval. Obecně stránky upozorňují na nebezpečí levicové politiky (to mimo jiné dokládá červená hvězda v hlavním logu stránek), ale vlastním řešením, jak tomuto nebezpečí čelit, jsou věnovány jiné materiály.

³⁵ ČTK. *ODS za evropskou kampaň utratí 40 milionů* [online]. 22. ledna 2009.

³⁶ HUSÁROVÁ, L. *ČSSD chystá eurokampaň za třicet milionů* [online]. 20. ledna 2009.

³⁷ KOPECKÝ, J. *Zubová visí všude. Díky milionům od muže, který „nerozdýchal“ Bursíka* [online]. 12. května 2009.

³⁸ EURACTIV. *Do evropských voleb bude kandidovat 33 uskupení, kampaně se naplno rozjíždějí* [online]. 2. dubna 2009

Tyto webové prezentace stran byly po skončení evropských voleb dále aktualizovány a v současnosti přinášejí kritické informace o oponentech na základě aktuálního dění.

V kampani zaujímá zvláštní místo sociální síť Facebook, kam politické strany také zaměřily svou pozornost, volič zde mohl nalézt profily zástupců kandidujících stran, jako například Jana Zahradila z ODS, Zuzany Roithové z KDU-ČSL nebo Richarda Falbra reprezentujícího ČSSD. Tato sociální síť našla mezi občany v rámci kampaně do EP i jiné využití, zejména v souvislosti s osobností Jiřího Paroubka. Jeho odpůrci využívali Facebook pro organizování odporu vůči jeho osobnosti. Vyvrcholením se stalo házení vajec na politické představitele ČSSD na jejich předvolebních mítincích, které sociální demokraté obratem využili ve své kampani, když za původce označili ODS (k této události se na internetových stránkách sociální demokracie objevila prezentace „Vejte místo řešení“). Mezi politickými rivaly následovalo vzájemné obviňování.

Antikampaň ČSSD namířená proti ODS se odrážela i v jejích předvolebních spotech. Evropa je představena jako platforma pro zajištění sociálních jistot, ale témata se převážně dotýkají prostředí národní politiky. Strana v těchto spotech využívala strategii apozice, kdy ve snaze působit na emoce voličů poukazovala na dopady politiky ODS v případě, že by ve volbách zvítězila a zároveň akcentovala svůj odlišný a pro zájmy českých občanů prospěšný postoj. Na svých billboardech vyobrazovala představitele ODS jako původce ekonomické krize. Volební spoty ODS, představující její cíle, se vymezují proti sdělením sociálních demokratů, ale neopomíjejí evropskou platformu.

Speciálně pro volby byl vytvořen spot prezentující politiku sociální demokracie z pohledu ODS „Kuchařka ČSSD: předvolební koblihy“, který politiku ČSSD charakterizuje jako pouhé sliby voličům, bez touhy je skutečně realizovat. Slovy Jana Zahradila „Nežerte jim prázdný sliby“³⁹. Agenda ČSSD je podobným způsobem označována i ve spotu „Zdravice Jana Zahradila pro sjezd ČSSD.“ Billboard, který vyobrazuje lídra ČSSD se slovy „Evropa nebo Česko, kašlu na to všechno! Váš Jiří Paroubek.“ zase poukazuje na svržení vlády ODS v době českého předsednictví v Radě EU.

Soupeření o přízeň voličů lze zaznamenat také u stran prosazujících tzv. zelenou politiku. Strana Zelených pro svou předvolební kampaň zvolila tematiku „českého

---

³⁹ Předvolební spot ODS „Kuchařka ČSSD: předvolební koblihy“

dvorku“, který je potřeba začlenit do Evropy – ta je v předvolebním spotu charakterizována jako „velké kultivované stádo, kde platí jasná pravidla a záruky.“⁴⁰ Existence tří kandidujících „zelených“ stran, vyvolala nutnost stran se vzájemně odlišit a zaujmout voliče. To je případ zejména Demokratické strany zelených a strany s názvem Zelení jako voličům méně známých stran. Hlavním bodem se stala kritika kandidátky Strany Zelených Kateřiny Jacques, která v rozhovoru v médiích nedokázala přesvědčivě vysvětlit podstatu pojmu biomasa. DSZ (Demokratická strana zelených) pro svou kampaň vytvořila propagační materiál, ve kterém voliče ujišťuje, že pojem biomasa je pro ně známým pojmem.

2.2.2 Programové hledisko kampaně

Rok 2009 byl rokem, během kterého se v ČR výrazně projevil dopad hospodářské krize, a tato skutečnost se stala jedním z ústředních programových témat politických stran. Dalším aspektem, který nelze opomenout a odrazil se v kampani, bylo předsednictví ČR v Radě EU, které vedla vládní občanskodemokratická strana v čele s Mirkem Topolánkem. Průběh tohoto předsednictví byl na konci měsíce března poznamenán úspěšným pokusem ČSSD o vyslovení nedůvěry vládě. Této skutečnosti využila ve své kampani zejména ODS, kde často voličům prezentovala dosažené úspěchy, jež zahrnuje i do svého volebního programu. Menší politické subjekty se tematicky soustředily na evropská témata a programovou nabídkou jiných stran se detailněji nezabývaly.

Česká strana sociálně demokratická

ČSSD zařazujeme do levé části politického spektra, kde se snaží utvářet alternativu jak pravicové politice, tak komunistické ideologii.⁴¹ Stranu lze označit jako proevropskou, obhajující federalistický model EU, v němž spatřuje záruku stability a demokracie.

Program pro volby do EP nazvaný Jistota – Program pro rok 2009, není pojatý samostatně pouze pro evropské volby, ale vytyčuje cíle strany na celý rok 2009. V úvodním slovu Jiřího Paroubka je zdůrazněn fakt, že ČSSD patří do společenství evropských sociálních demokratů a je ukotvena v evropských strukturách⁴². To potvrzuje

---

⁴⁰ Předvolební spot SZ

⁴¹ PETŘÍK, J. *Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika*, s. 14

⁴² Volební program ČSSD *Jistota*, s. 3

i členství v evropské frakci Evropské strany sociálně demokratické (PES). Jako strana proevropská, vyzdvihuje pozitiva členství – „smyslem Evropské unie je usnadňovat život společnými pravidly, snižovat bariéry pohybu, práce a podnikání“⁴³, ale celkově je program pojat jako vymezení se vůči pravicové politice a vládě ODS (prezentují volby jako referendum o vládě Mirka Topolánka⁴⁴) prosazující neoliberální model, který dle názoru sociálních demokratů prohlubuje dopady ekonomické krize. Téma boje proti hospodářské krizi se stalo ústředním tématem voleb.

V programu se prolínají témata domácí politiky s tématy zasazenými do kontextu EU, zejména v oblasti hospodářské krize, jejích dopadů a nutných opatření. Protikrizovým opatřením je v programu věnovaná podstatná část, dle slov Jiřího Paroubka jsou protikrizová opatření nedílnou součástí volebního programu do EP a jsou v souladu s evropskými vizemi uplatňovanými v jiných zemích.⁴⁵ ČSSD prosazuje evropský sociální model uplatňovaný na půdě EP, jehož součástí je mimo jiné vzdělávání obyvatel nebo boj za rovnoprávné postavení mužů a žen. Evropskou spolupráci dále prosazují i na poli energetické politiky.

Poměrně rozsáhle jsou negativně hodnoceny kroky vlády ODS a obratem jsou voličům představena vlastní řešení. Fakt, že sociální demokraté hledí na politiku ODS výrazně negativně a připisují jí „zásluhy“ za hluboký propad ekonomiky, dokumentuje i programová prezentace ČSSD proti krizi – „Návrhy ČSSD na posílení sociálního státu a podporu hospodářského růstu“, která byla vytvořena jako doprovodný dokument ke stránkám www.protikrizi.cz. Program „apeluje na voliče, aby si uvědomili celoevropskou dimenzi voleb“⁴⁶, ale témata národní politiky jsou v programu nezanedbatelným jevem, k jehož vysvětlení nepochybně přispívá koncepce programu vytyčeného pro celý rok 2009. Hlavním kandidátem do EP se stal Jiří Havel, který vystřídal pozici Libora Roučka, jenž byl lídrem kandidátky ve volbách v roce 2004.

Komunistická strana Čech a Moravy

KSČM (Komunistická strana Čech a Moravy) představuje stranu radikální levice, jejíž postoj k EU byl od počátku, kdy se jednalo o možném přistoupení, rozporuplný.

---

⁴³ Volební program ČSSD *Jistota*, s. 12

⁴⁴ Za první referendum, které sociální demokraté vyhráli, považují krajské a senátní volby.

⁴⁵ Volební program ČSSD *Jistota*, s. 10

⁴⁶ HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 54

Radikální křídlo euronegativistů uvnitř KSČM se stavělo proti evropské integraci, ale nakonec se prosadil euroaktivistický postoj, který vidí EU jako platformu levicových sil, které spolu mohou spolupracovat na mezinárodní úrovni.

Na poli EP jsou součástí Strany evropské levice (EL) – mají status aktivního pozorovatele. Představitelé KSČM nepodporují současný model EU, ale neodmítají unii jako celek, protože díky integraci evropských zemí lze například dosáhnout menší závislosti na Spojených státech amerických. Zdůrazňují tradici národního státu a jeho rovnoprávnost s ostatními členy, stejně jako suverenitu v národním rozhodování. Na poli EP patří europoslanci KSČM mezi nejaktivnější⁴⁷ a podílejí se na celé řadě evropských programů. V posledních uskutečněných volbách byl lídrem Miroslav Ransdorf, který stejně jako Vladimír Remek obhajoval svůj europoslanecký mandát.

Pro volby strana představila „Otevřený volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009“, kde shrnuje své postoje k evropským záležitostem, ale nenavrhuje konkrétní řešení. Pojmy Evropská unie nebo Evropský parlament se vyskytují ojedinele, „není explicitně zmíněna konkrétní platforma nebo místo sjednocení (zda to má být EP nebo jinak geograficky definovaný prostor).⁴⁸ Program je vytyčen v bodech, oproti programům jiných stran není rozsáhlý, ani nezahrnuje problematiku hospodářské krize v kontextu národního státu. Návrhy na řešení krize nalezneme v samostatném letáku „Prvních pět kroků proti krizi“ - „Změňme naši budoucnost v Evropě – „modrá šance“ krizi prohlubuje, „oranžová naděje“ ji neřeší, který hospodářskou problematiku nijak široce nerozpracovává.

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

Volební program KDU-ČSL je představený jako koncepce politiky pro celé funkční období EP v letech 2009-2014. Křesťanští demokraté nahlíží na EU jako na platformu pro řešení globálních problémů. Prosazují společnou energetickou, bezpečnostní a obrannou politiku v kooperaci se Spojenými státy americkými. V rámci evropské politiky jsou součástí frakce Evropské strany lidové (EPP), ke které se ve svém programu odvolávají a zdůrazňují společné úspěchy. Představují priority pro boj proti ekonomické krizi a nesouhlasí s postoji sociální demokracie, které vedou k většímu

---

⁴⁷ HANDL, V. *Transformace komunistické strany: Od „strategie levicového ústupu“ k evropeizaci*, s. 109

⁴⁸ HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 42

zadlužování země, ani občanských demokratů, jejichž europesimismus podle nich není pro české zájmy žádoucí. Cestu pro vyvedení země z krize spatřují křesťanští demokraté v modernizaci EU. Z obsahového hlediska je program výhradně věnován evropským tématům a „celý (...) výrazně směřuje do oblasti činnosti v EU.“⁴⁹ Mezi hlavní kandidáty do EP patřili Zuzana Roithová a Jan Březina.

Hnutí Nezávislí

Hnutí Nezávislí vzniklo v roce 1994 a je sdružením nestraníků, kteří svou činnost orientují zejména na komunální politiku a prosazují posílení samosprávních orgánů. Ve vztahu k EU obhajují národní zájmy a staví se proti Lisabonské smlouvě, která z jejich pohledu odporuje požadavku rovnosti všech členských zemí. Politický program vytvořený pro volby do EP není rozsáhlý, vytyčuje priority strany, ale nepředkládá konkrétní řešení. Jednotlivé programové body se dotýkají témat domácí i evropské politiky. Lídrem strany do voleb byl Roman Škrabánek.

Občanská demokratická strana

ODS patří do pravé části politického spektra a její postoj k EU lze označit za „měkký euroskepticismus“⁵⁰. Instituci EU neodmítají jako celek, ale k určitým oblastem politiky EU zaujímají negativní postoj. Nevymezují se proti sjednocené Evropě, ale na prvním místě obhajují a kladou důraz na národní stát a národní zájmy. Vystupují proti federalistickému modelu EU, chtějí spolupráci jednotlivých členských států na mezivládní úrovni tak, aby si každý člen zachoval svoji suverenitu a rovnost, a aby si podíl na zapojení ve strukturách EU určoval sám.

Pro červnové volby strana připravila program s volební strategií nazvanou „Řešení místo strašení“, který prezentuje integraci nikoli jako cíl, ale jako prostředek pro uplatnění národních zájmů. Prosazují podobu EU, kterou budou jednotlivé státy utvářet tak, aby její podoba byla v souladu s jejich zájmy. Odmítají „evropský superstát“, chtějí však silnou Evropu, která umožní státům efektivně řešit problémy, aniž by narušovala jejich suverenitu (společná evropská politika by měla být uplatňována pouze tam, kde přinese efektivnější řešení, než by přineslo řešení na úrovni národního státu). Část programu

---

⁴⁹ HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 47

⁵⁰ GJURIČOVÁ, A. *Obhajoba národních zájmů v čase východního rozšíření EU. 2002 – „nacionální epizoda“ ODS?*, s. 127

nazvaná „Řešení pro ČR v EU“ se věnuje cílům, které chce ODS prosazovat. V rámci EU je ODS členem evropské frakce Evropská lidová strana (EPP), kterou považuje za nedostatečně efektivní pro hájení národních zájmů, protože prosazuje směřování ke stále větší míře integrace jednotlivých států. Na tomto základě se v programu zavazuje vytvořit spolu s britskými konzervativci novou evropskou frakci, která bude novou a účinnější platformou uplatňování zájmů ČR. Voličům je v několika bodech představena politika, kterou ODS prosazuje na půdě EP, včetně dosažených úspěchů a budoucích záměrů. V rámci politiky bezpečnosti podporují nejen spolupráci v rámci EU, ale i transatlantické partnerství.

Program také upozorňuje na chybná řešení a návrhy levicové ČSSD a na skutečnost, že upřednostnila své zájmy nad zájmy celého státu,⁵¹ když v polovině evropského předsednictví v Radě EU vyslovila nedůvěru vládě. Zejména v první části programu jsou řešena témata domácí politiky (stabilizace veřejných financí, zdravotnictví, sociální systém, důchodová reforma), která jsou jen okrajově zasazena do kontextu EU. Účinnou spolupráci v rámci EU ODS spatřuje v oblasti energetické bezpečnosti (renesance jaderné energetiky, jednotný trh s elektřinou). Celkově se představená témata volebního programu ODS dotýkají z velké části domácí politiky, evropské politiky se plně dotýká část „Řešení pro ČR v EU“, jak naznačuje samotný název. Absence evropských témat spojených se spoluprací s ostatními evropskými frakcemi a definování EU jako prostředku vhodného pro prosazování národních zájmů svědčí o malé vazbě na nadnárodní politiku.⁵² Do čela kandidátky byl stejně jako v předchozích volbách postaven Jan Zahradil, za stranu kandidoval také Evžen Tošenovský.

SNK Evropští demokraté

Strana vznikla v lednu 2006 sloučením Sdružení nezávislých kandidátů a politické strany Evropští demokraté. Jedná se o stranu proevropskou, podporující společnou politiku EU, bojující za posílení role ČR v Evropě. Program do voleb s podtitulem „Společně ukažme Evropě sebevědomou tvář ČR, která umí využít svých šancí“ nabízí voličům koncepci politiky zasazené do kontextu EU včetně řešení, jak vytyčených cílů dosáhnout. Priority strany jsou vymezeny pro celé funkční období Evropského parlamentu. Programová témata se soustředí výhradně na pole EU, situaci na domácí

---

⁵¹ Volební program ODS, s. 26

⁵² HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 49, 51

politické scéně reflektují v rámci evropské politiky, nevyužívají negativních hodnocení jiných politických stran. Lídrem kandidátky byl Lukáš Macek, na druhém místě kandidovala Zuzana Baudyšová známá především z oblasti neziskových organizací bojujících za práva dětí. Na podporu svého programu využili osobnosti Jana Zielence, který za stranu kandidoval v roce 2004, a také bývalého kandidáta na prezidenta Jana Švejnara.

Strana zelených

Strana zelených se vymezuje proti levicovým i pravicovým stranám a je výrazně proevropskou stranou (sami sebe definují jako nejevropštější stranu v ČR), která vidí EU jako platformu pro efektivní uplatňování a prosazování národních zájmů. Program nazvaný „Zelená cesta z krize – program Strany zelených do evropských voleb“ představuje základní prioritu strany, kterou je boj proti hospodářské krizi s ohledem na zelenou politiku, která je ústředním bodem. Programové body jsou představovány, aniž by byla ve větší míře negativně hodnocena politika jiných stran. Negativní hodnocení je směřováno k levici z důvodu svržení vlády ODS v polovině evropského předsednictví, což podle Zelených poškodilo ČR z pohledu ostatních členských států, a k pravici z důvodu jejího zdrženlivého postoje vůči evropské integraci. Kritika je dále adresována na provedená opatření v rámci finanční krize, která Zelení hodnotí jako řešení krátkodobá a nekoncepční.

Zelení boj s ekonomickou krizí zasazují do širšího kontextu, která má i „dimenzi sociální a environmentální“⁵³ a představují řadu programových bodů. Program Strany zelených nabízí voličům jiný pohled na ekonomickou krizi, než nabízejí velké etablované strany v ČR a zdůrazňují nutnost provázanosti s Evropou, kterou vidí jako prostředníka pro účinné řešení ekonomických a environmentálních problémů.⁵⁴ Kandidátku Strany zelených do EP vedl Jan Dusík a její zvláštností byla tzv. zipová metoda, kdy se v umístění kandidujících poslanců střídali vždy muž a žena.

---

⁵³Volební program Strany zelených *Zelená cesta z krize*, s. 12

⁵⁴HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 44

2.3 Zhodnocení volební kampaně a programů z hlediska témat evropské a domácí politiky

Volební kampaň politických stran byla ve velké míře poznamenána tématem ekonomické krize, na kterém se profilyvaly zejména velké politické strany. Druhým aspektem, který charakterizuje tematiku evropských voleb, se stal souboj opozice a vládních stran v otázkách týkajících se domácí politiky. Z tematického hlediska tedy nebyly cíle jednotlivých politických stran plně zasazeny do kontextu EU, o užším vztahu k evropským institucím lze hovořit spíše u menších politických stran. Příkladem ČSSD, která se zabývala zejména tématy domácí politiky, důležitost evropských voleb voličům prezentovala v kontextu národní politiky jako vyslovení nesouhlasu s vládou ODS. Důležitým hlediskem byl i termín konání předčasných voleb do Poslanecké sněmovny určený na říjen roku 2009, protože blízkost těchto voleb přispívala k mírnému potlačení důležitosti voleb evropských. Volby potvrdily tendenci politických stran využívat negativní sdělení o svých oponentech jako způsob přesvědčování voličů o svých vlastních kvalitách. Kontext pojetí evropských voleb v národní dimenzi potvrzuje také časté skloňování jmen představitelů nekandidujících do EP (jednalo se především o jména Jiřího Paroubka a Mirka Topolánka). Specifickým jevem předvolebního souboje stran byl ostrý nesouhlas odpůrců politiky ČSSD formou házení vajec na předvolebních mítincích konaných v různých městech ČR. Jejich záměrem nebylo vyjádření nesouhlasu s politikou ČSSD prosazovanou na půdě EP, ale byly namířeny proti osobnostem reprezentujícím stranu.

Menší politické strany se převážně zaměřovaly na evropská témata, na kterých se snažily profilovat jako alternativa velkým stranám. Typickým rysem jimi předložených volebních programů bylo vymezení se proti politice ČSSD a ODS. Prostudování témat vypracovaných programů ukázalo, že řešení národních otázek v rámci evropské politiky je neblížší straně KDU-ČSL, Straně zelených a SNK-Evropským demokratům.

Vedení politické kampaně v roce 2004 bylo z pohledu politických stran na evropská témata velmi podobné. Představení evropských voleb jako referenda o vládě, bylo rysem, který figuroval v předvolebních kampaních obou uskutečněných voleb, dominantní byla tematika obhajoby národních zájmů. Vzhledem ke krátkému členství ČR

ve společenství evropských zemí, bylo jedním z hlavních témat hodnocení podmínek vyjednaných při vstupu do EU. Z obsahového hlediska kampaní byly kampaně vedeny různými způsoby. Zatímco v prvních volbách převažovala obsahově pozitivní sdělení, předvolební kampaň v roce 2009 byla poznamenána negativními prvky, které proti sobě směřovaly zejména ODS a ČSSD. Negativní sdělení směřovaná k voličům se dotýkala osobností reprezentujících strany, často byli vyobrazováni samotní předsedové stran, sociální demokraté dokonce na jednom ze svých propagačních materiálů využili osobnost bývalého amerického prezidenta George W. Bushe, jehož spojitost se samotnými evropskými volbami je velmi vzdálená.

3. VOLEBNÍ VÝSLEDKY A CHOVÁNÍ ČESKÝCH VOLIČŮ

Volební výsledky jsou jedním z dominantních ukazatelů z hlediska zájmu voličů o volbu zástupců do dané instituce, v tomto případě do EP. Rozhodnutí voličů, zda jít k volbám může ovlivňovat celá řada faktorů, z nichž významný podíl tvoří socioekonomické vlivy (podíl nezaměstnanosti, vzdělání, víra a další) a neopomenutelnými jsou také postoje a důvěra voliče v instituci, do které volí.

3.1 Postoje českých voličů

ČR je členskou zemí od roku 2004 a čeští voliči o tom, které z českých politických stran budou reprezentovat ČR v EP rozhodovali zatím dvakrát. Volební účast v zemích, kde není zákonem stanovena povinnost volit, je oproti účasti v národních volbách nízká. To platí i pro ČR, kde volební účast ve volbách v roce 2004 a 2009 nepřesáhla 30 %.

Po pádu komunistického režimu lze vztah českých občanů k evropské integraci označit za pozitivní, podle výzkumů provedených v 90. letech a v období okolo vstupu ČR do EU se většina dotazovaných ohledně přistoupení k zemím EU, vyjadřovala kladně. V samotném referendu konaném 13. a 14. června 2003, podpořilo vstup ČR do EU 77% hlasů z celkové účasti 55%. Na základě výsledku průzkumu veřejného mínění provedeného CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění) před faktickým začleněním země do EU v březnu 2004 eurooptimismus občanů mírně poklesl⁵⁵, nicméně stále si pozitivní postoj udržovala více jak polovina dotázaných. Pokud bychom se podívali napříč českou společností, nejpozitivnější vztah k EU panuje mezi mladými lidmi ve věku do 30 let, lidmi s vyšším vzděláním a vyšší životní úrovní, z hlediska stranických preferencí spokojenost s politikou a institucemi EU vyjadřují stoupenci občanskodemokratické strany. Naopak negativní vztah panuje zejména mezi lidmi nad 60 let, převážně jsou nespokojeni lidé v důchodovém věku, dále pak stoupenci KSČM. Nižší vzdělání stejně jako nižší životní úroveň je také faktorem, který negativně determinuje vztah k EU.

Důvěra občanů v EU jako celek se od vstupu v roce 2004 podle výzkumu CVVM pohybuje v letech 2003-2010 v průměru okolo 57% (odpovědi „rozhodně důvěřuji“

---

⁵⁵ HORÁKOVÁ, N. *Členství České republiky v Evropské unii očima veřejnosti*, s. 159

a „spíše důvěřuji“). Největší procento kladných ohlasů bylo v roce 2004, kdy v instituci EU mělo důvěru 64% dotázaných. Tento výsledek se prakticky shoduje se zjištěním agentury STEM (Středisko empirických výzkumů) i SC&C (Survey, consulting & care), podle něhož je 65% respondentů spokojeno s členstvím („rozhodně spokojen“ a „spíše spokojen“). Čeští občané tedy nevnímají členství v EU výrazně negativně, zachovávají si spíše optimistický pohled, ale v otázkách spokojenosti a vnímání této instituce jako přínosné pro český stát dominuje postoj neutrální, navíc více jak 60% respondentů se nedomnívá, že by členství ČR v EU zlepšilo jejich životní úroveň.

Přístup českých občanů k evropské integraci a začleňování se do evropských struktur není odmítavý, na druhou stranu podle průzkumů CVVM i STEM se pouze jedna třetina domnívá, že rozhodnutí učiněná na půdě EP jsou v zájmu ČR a mají nějaký pozitivní dopad. Z uváděných postojů občanů ČR je patrná tendence větší sounáležitosti s EU. Při výběru, které politické straně či kandidátovi udělí svůj hlas, bylo ve volbách 2009 nejdůležitějším kritériem, jak je podle jejich názoru daný subjekt schopný na půdě EP hájit zájmy českého státu. Navíc podle výsledků agentury STEM 63% lidí považovalo výsledky voleb do EP za důležité, protože budou mít vliv na další směřování státu. Mezi spokojeností a pozitivním vztahem k EU a socioekonomickými proměnnými je úzký vztah - celkový postoj k evropské politice odráží ochotu zúčastnit se voleb (tendenci nejít k volbám mají voliči s negativním vztahem k EU).

Volební účast v červnových volbách roku 2009 byla 28,22 %. Byla méně než poloviční ve srovnání s 64,47% účastí ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a prakticky se nelišila od účasti v roce 2004, kdy činila 28,32%. Ve srovnání důležitosti jednotlivých voleb konaných na území ČR podle agentury STEM (volby do Parlamentu, Senátu, krajských zastupitelstev, do EP a volby komunální) zaujímají mezi voliči volby do EP až předposlední místo, kde ale rozdíl oproti místu poslednímu, kam zařadili volby do Senátu, je minimální. Při rozhodování zda jít k volbám a komu odevzdat svůj hlas, se zhruba 40% lidí rozhodovalo až v posledním měsíci před volbami, z toho téměř jedna třetina voličů až v posledním týdnu. Nejčastějším důvodem voličů, proč se nezúčastnili voleb, bylo podle agentury STEM „znechucení z politiky.“ (K tomu pravděpodobně přispěla vnitrostranická krize související s pádem vlády a jednáními o sestavení nové). Průzkumy veřejného mínění provedené agenturou CVVM v období březen – květen 2009 tento trend potvrzují, i když byly ve srovnání se skutečnou volební účastí optimističtější.

Procentuální rozdíl voličů rozhodnutých jít k volbám (odpověď „rozhodně ano“ a „spíše ano“) klesl od března do května ze 49 % na 40%, tedy pokles o devět procent. Naopak o celých 10%, z původních 36 % stoupl ve stejném období počet respondentů rozhodnutých se voleb nezúčastnit. Volební dny byly pátek a sobota.

3.2 Výsledky voleb

Celkem se voleb účastnilo 33 politických subjektů, které mezi sebou soupeřily o rozdělení 22 mandátů. Ty si mezi sebou nakonec rozdělily čtyři politické strany – ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL v poměru uvedeném v tabulce č. 1. Z hlediska volební účasti v jednotlivých krajích, byla největší účast v Praze (jako jediný kraj přesáhl 30% hranici) a Středočeském kraji, nejnižší v kraji Karlovarském a Ústeckém.

Celková volební účast 28,22 %		
Kandidující strana	Zisk hlasů (%)	Počet mandátů
ODS	31,45	9
ČSSD	22,38	7
KSČM	14,18	4
KDU-ČSL	7,64	2

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka č. 1: Přehled politických stran, které v evropských volbách v roce 2009 získaly mandát

Nedělitelnou součástí předvolebního boje je zveřejňování předvolebních průzkumů týkajících se preferencí voličů. Provádějí se vždy na relevantním reprezentativním vzorku obyvatelstva vždy v daný okamžik, ale jejich výsledek se může ve větší či menší míře odlišovat od skutečných výsledků. A to z toho důvodu, že v rámci reprezentativního vzorku neexistuje záruka, že daný volič skutečně k volbám přijde nebo že své preference nezmění, stejně jako je obtížné zahrnout nerozhodnuté voliče. Problémem takto zveřejňovaných výsledků stranických preferencí je, že mohou ovlivňovat voliče. Agentury většinou na základě průzkumů vytvářejí tzv. volební modely, které jsou odhadem skutečného volebního zisku politických stran (ale i zde je nutno počítat s odchylkou). Pokud strana, která odpovídá preferenci voliče, dosahuje v předvolebních průzkumech opakovaně dobrých výsledků, může to upevnit přesvědčení voliče, že strana ve volbách

uspěje a získá mandát. Na základě tohoto přesvědčení může odevzdat svůj hlas jiné, jemu také blízké straně. Povolební výsledky pak ale mohou ukázat, že favorizovaná strana ve volbách propadla. Tyto aspekty také vysvětlují, proč se průzkumy různých agentur mohou výrazně lišit. Potenciálně silný vliv průzkumů veřejného mínění na voliče dokladuje i ustanovení zákona o volbách do EP, kdy tři dny před začátkem voleb až do ukončení hlasování nesmějí být tyto průzkumy zveřejňovány.⁵⁶

Poslední předvolební průzkum k volbám byly zveřejněny ke konci května, jejich výsledky ukazuje tabulka č. 2.

Kandidující strana	CVVM	STEM	SC&C
ČSSD	28%	30,9%	27,8%
ODS	36,5%	27%	28,9%
KSČM	15,5%	13,3%	13,4%
KDU-ČSL	6,5%	8%	5,7%
SZ	5,5%	3,9%	2,3%
SNK ED	1%	0,7%	1%
Nezávislí	<1%	2,1%	3,9%

Zdroj: CVVM, STEM, SC&C.

Tabulka č. 2: Volební model vycházející ze stranických preferencí, květen 2009

Výsledky volebního modelu předpovídají nízký zisk malých politických stran, kdy se z uvedených stran pětiprocentní hranici přibližovala pouze Strana zelených (SZ), průzkum agentury CVVM dokonce předpovídá získání mandátu. Pořadí větších stran odráželo jejich reálné umístění, preference udělené dvěma největším stranám byly prakticky vyrovnané.

Tabulka č. 3 srovnávající volební výsledky některých stran z let 2004 a 2009 potvrzuje, že se jedná o velký propad malých stran, z nichž ani ty, které v předchozích volbách získaly mandát, jej nedokázaly obhájit. Při pohledu na celkové výsledky voleb a umístění jednotlivých politických stran⁵⁷, zjišťujeme, že celkem dvacet politických stran nedosáhlo

⁵⁶ ŠARADÍN, P. *Česká republika*, s. 53

⁵⁷ Viz Příloha č. 1, Přehled výsledků všech kandidujících stran ve volbách do EP 2009, s. 51

na hranici 1% hlasů, dalších 8 politických stran se pohybovalo v rozpětí 1-3% získaných hlasů.

Kandidující strana	2004		2009	
	Zisk	Mandáty	Zisk	Mandáty
ODS	30,04	9	31,45	9
KSČM	20,26	6	14,18	4
SNK-ED	11,02	3	1,66	-
KDU-ČSL	9,57	2	7,64	2
ČSSD	8,78	2	22,38	7
Nezávislí	8,18	2	0,54	-
SZ	3,16	-	2,06	-

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka č. 3: Srovnání dosažených výsledků některých politických stran ve volbách do EP v letech 2004 a 2009

Naopak velké politické strany v posledních evropských volbách velký propad nezaznamenaly. Prvenství ODS potvrzuje její dlouhodobě silnou pozici, která navzdory snížení počtu českých poslanců v EP, dokázala obhájit všechny své mandáty. ČSSD, jejíž volební výsledek znamenalo v roce 2004 zisk pouhých dvou mandátů a umístění na pátém místě, dosáhla ve volbách 2009 na necelých 23 % hlasů a umístila se na druhém místě. Z tabulky výsledků voleb vyplývá, že data získaná na základě předvolebních průzkumů přinesla poměrně přesný odhad.

Pravděpodobně nejhorší výsledek zaznamenaly strany SNK-ED a Nezávislí, které nedokázaly obhájit ani jeden ze svých mandátů. SNK – ED, kteří v prvních volbách do EP dosáhli třetí nejvyšší podpory a obdrželi 3 mandáty, se ve volbách 2009 propadli na jedenácté místo se ziskem 1,66 % hlasů a hnutí Nezávislí se nepodařilo překročit ani jednoprocenní hranici. Skutečnost, že Nezávislí neuspěli, může být přičítáno změně vedení. V roce 2004 byly hlavními tvářemi strany Jana Bobošíková a Vladimír Železný, kteří patří mezi mediálně známé osobnosti. Do voleb 2009 oba představitelé kandidovali za jiné stranické uskupení než v předchozích volbách. Strana Jany Bobošíkové s názvem

Politika 21, která kandidovala spolu se Stranou zdravého rozumu pod názvem Suverenita, získala nezanedbatelných 4,26 % a z malých stran dosáhla nejlepšího výsledku, Libertas.cz Vladimíra Železného se svými 0,94% hlasy nepřekročila jednocentní hranici. Pokud by se strana nerozdělila na jednotlivé subjekty, dokázala by pravděpodobně přesáhnout hranici 5%. Tento předpoklad poukazuje na rozptýlení podpory voličů Nezávislých mezi jednotlivé subjekty a na skutečnost, že důležitým vodítkem pro jednotlivé voliče při rozhodování, jakou stranu zvolit, mohou být její hlavní představitelé.

Strana zelených zaznamenala také propad. K této skutečnosti nepochybně přispěly vnitrostranické spory, které vyvrcholily oddělením některých členů a vznikem Demokratické strany zelených (DSZ). Se ziskem 0,62% hlasů strana nezaznamenala výrazný úspěch. Část hlasů mohla Straně zelených odčerpat i strana Zelení se ziskem 0,15% hlasů. Pokud bychom sečetli zisky tzv. zelených stran, celkový součet zdaleka nepřesahuje pětiprocentní hranici nutnou pro získání mandátu a výsledek v těchto volbách, tak jako v těch předchozích, nepotvrzuje závěry některých studií, že čeští voliči vidí evropskou politiku jako platformu pro efektivnější řešení otázek spojených s životním prostředím. Jak ukazuje tabulka č. 4, oproti dosaženému výsledku, dávala data z předvolebních průzkumů tzv. zeleným stranám šanci na lepší výsledky. Z tabulky vyplývá, že podpora zeleným stranám v součtu dosahuje nebo téměř dosahuje (o jednu desetinu procenta) na hranici nutnou pro získání mandátu.

Politická strana	SC&C	STEM	CVVM
Strana zelených	2,30%	3,90%	5,50%
Zelení	1,30%	1,20%	-
DSZ	1,20%	0,90%	-

Zdroj: SC&C, STEM, CVVM (Volební preference ve volebním modelu agentury CVVM pro Zelené a DSZ byly nižší než jedno procento a nebyly přesně vyčísleny.)

Tabulka č. 4: Volební model vycházející ze stranických preferencí pro tzv. zelené strany, květen 2009

Z malých stran zaznamenala úspěch radikálně pravicová Dělnická strana, která dosáhla výsledku 1,07% hlasů oproti minulým volbám, kdy se podíl získaných hlasů rovnal 0,18%. Strana odmítá Lisabonskou smlouvu, požadují suverenitu a nezávislost na evropských institucích, chtějí zrušení přistěhovaleckých táborů, ochranu národní kultury a českého venkova. Druhá kandidující extrémně pravicová strana Národní strana získala podporu 0,26%, nepřekonalala tedy ani jednoprocenní hranici. Dělnická strana ze všech kandidujících neparlamentních subjektů nezůstala na posledních místech, počet odevzdaných voličských hlasů byl prakticky dvojnásobný, než získalo hnutí Nezávislých a celkově se strana se svým výsledkem umístila v první polovině seznamu všech kandidujících stran. V celkovém srovnání se nepotvrzuje předpoklad Michaela Marshe o tendenci voličů v těchto volbách volit strany extrémněji vyhraněné, ale ve srovnání s volbami předchozími lze výsledek označit za nezanedbatelný také s ohledem na to, že díky překročení jednoprocenní hranice má strana nárok na příspěvek od státu.

3.3 Zhodnocení výsledků voleb

K volebním urnám se dostavila méně jak polovina voličů účastnících se v roce 2006 ve volbách do Poslanecké sněmovny. Komparace volební účasti v letech 2004 a 2009 nevykazuje tendenci většího zájmu voličů o tyto volby, protože tato hodnota je srovnatelná, lišila se pouze o jednu desetinu procenta. Takto opakovaně nízká volební účast poukazuje na skutečnost, že důležitost, kterou čeští voliči eurovolbám připisují, nemá vzestupnou tendenci. Z hlediska voličského chování tedy nevnímají, že by neúčast měla zásadní dopad na fungování země. Průzkumy veřejného mínění tento aspekt podporují, protože pouze okolo 30% občanů se domnívá, že členství v EU a rozhodnutí učiněná na půdě EP, ovlivňují jejich život. Na druhou stranu ale z předvolebních průzkumů vyplývalo, že důležitým ukazatelem v rozhodování komu udělit hlas, byla schopnost obstát v EP při prosazování národních zájmů. Socioekonomické charakteristiky mající podíl na rozhodnutí, zda jít k volbám, uváděné Mikko Mattilou jako je věk, vzdělání a sociální status, se v průzkumech veřejného mínění opakovaně jeví jako významné determinanty.

Využití voleb druhého řádu jako způsobu, jak dát vládním stranám najevo nespokojenost s výkonem jejich mandátu se zcela nepotvrdila. Z vládních politických stran si ODS dokázala udržet svoji podporu, procento odevzdaných hlasů bylo o necelá

2% vyšší než v předchozích volbách do EP. KDU-ČSL obdržela nižší procento voličských hlasů, ale dva mandáty obhájila. Vládní stranou, která nedokázala překonat hranici pro získání poslaneckých křesel, byla Strana zelených, ale zde je potřeba přihlídnout k faktu, že ani v předchozích volbách mandát v EP nezískala. Z komparace s výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006⁵⁸, je zřejmé, že si strany ODS a KDU-ČSL dokázaly udržet relativně stabilní podporu. Volební výsledky z let 2004 a 2009 ukazují, že vztah mezi fází volebního cyklu vládních stran a získanou podporou vycházející z konceptu SOE, může být ovlivněn situací na domácí politické půdě. Podpora ČSSD jako vládní strany, byla ve volbách do EP v roce 2004 velmi nízká, pouhých 8,78% (oproti opoziční ODS, která dosáhla na necelých 31 % hlasů). V roce 2002 ve volbách do Poslanecké sněmovny získali sociální demokraté 30,2% hlasů a stali se nejsilnější stranou, volba europoslanců v červnu 2004 se tedy konala zhruba v polovině funkčního období vlády. Jejich výsledky odpovídají druhé etapě volebního cyklu definované v rámci funkčního období vlády, kdy jsou vládní strany poznamenány největším poklesem popularity. Situace v předvolebním období roku 2009 byla specifická pádem vládního kabinetu a v době volebních dnů vládla úřednická vláda premiéra Jana Fischera. Ustavení překlenovací vlády znamenalo vypsání předčasných voleb, které byly plánovány na říjen 2009. Předvolební průzkumy agentur předpovídaly dlouhodobě vyrovnané výsledky ČSSD a ODS, vychýlení preferencí nenastalo ani v době pádu kabinetu Mirka Topolánka. Vyrovnanou pozici si strany držely i v posledních květnových průzkumech. Výsledek voleb ukázal, že pozice ODS jako strany vládní je téměř o 10% vyšší než získala opoziční ČSSD. Výsledky vládních a opozičních stran nezapadají přesně do modelu o vývoji podpory pro tyto strany a mohou vypovídat o podobě domácí politické scény.

Jak vyplývá z definice voleb druhého řádu, pro voliče je v takových volbách typičtější uvažování založené na tom, jaký politický subjekt je mu nejbližší a nepodléhá tolik strategickému hlasování. Podpora malých stran ve volbách 2009 byla velmi roztržštěná a vedla k absolutnímu neúspěchu ve srovnání s volbami v roce 2004. Ze dvou menších politických stran, které byly v období 2004-2009 v EP zastoupeny, se ani jedné nepodařilo přiblížit alespoň k hranici 5%, Nezávislí nedokázali překročit ani hranici

---

⁵⁸ ODS získala 35,38% hlasů, KDU-ČSL 7,22% hlasů.

1% odevzdaných platných hlasů. Celkem voliči malým stranám odevzdali téměř půl milionů svých hlasů,⁵⁹ v součtu se jednalo o téměř jednu pětinu všech odevzdaných hlasů.

---

⁵⁹ HRICOVÁ, H. *Česká republika*, s. 63

ZÁVĚR

Předvolební kampaně politických stran se v letech 2004 a 2009 odlišovaly zejména z hlediska formátu, kterým strany představovaly své kampaně. Minimální využití negativních sdělení v prvních evropských volbách kontrastuje s jejich využitím při volbách druhých. Studie prováděné o účincích negativní reklamy se neshodují v jednoznačném názoru, zda je jejich působení pro voliče motivem se voleb zúčastnit nebo naopak způsobují jejich nezájem. Z údajů o volební účasti, která byla v obou volbách téměř identická, se zdá, že využití negativních sdělení nemělo v případě evropských voleb na zájem voličů dopad, který by vedl k jejich většímu zájmu, ale nezapříčinil ani jejich demobilizaci. Vysvětlení účasti voličů pohybuující se v obou případech na hladině stejných hodnot souvisí s postoji voličů k instituci EU, ale může být ovlivněno i obecnými postoji k politice utvořenými na základě politického dění na národní úrovni.

Cílem této práce byla analýza voleb do EP v roce 2009 a ověřování platnosti tří stanovených hypotéz vyplývajících z konceptu voleb druhého řádu. První hypotézou bylo tvrzení, že *politické strany zahrnují do svých předvolebních kampaní často témata domácí politiky*. Analýza volebních programů a některých prvků předvolební kampaně ukázala, že dominantním prvkem celé kampaně byla národní témata, národní politika chápaná v kontextu EU byla typičtější pro menší politické strany. Obecně politické strany ve svých programech evropskou tematiku neopomíjely, ale častá absence řešení národní politiky v měřítku té celoevropské, podporuje chápání evropských voleb jako národních voleb druhého řádu. Dominance národních témat byla typická pro opoziční ČSSD, která označila eurovolby jako referendum o vládě Mirka Topolánka a na tomto tvrzení spolu s tématem hospodářské krize postavila svou předvolební kampaň. Podstata negativních sdělení jak v případě ČSSD, tak i ODS směřovala zejména obecně proti konkurenční politické straně a jejím hlavním představitelům, než že by se přímo dotýkala evropských témat.

Druhá stanovená hypotéza, která byla testována, vypovídá o tom, že uskutečněné volby se vyznačují *nízkou volební účastí a malým zájmem voličů*. Nízká volební účast se skutečně potvrdila, nepřesáhla ani hranici 30% a byla srovnatelná s rokem 2004. K nízkému zájmu o eurovolby mohlo přispět také stanovení termínu předčasných voleb

do PSP ČR (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky) na podzim roku 2009. Tento termín byl relativně blízký termínu voleb evropských, a proto mohla řada voličů učinit rozhodnutí zúčastnit se až voleb národních, které, jak vyplývá z konceptu H. Schmitta a K. Reifa, považují za důležitější. Na druhou stranu, z postojů českých voličů k EU na základě poznatků získaných z průzkumů veřejného mínění vyplývá, že převažuje dlouhodobě lehký optimismus. Dominantní roli při jejich rozhodování, zda jít k hlasovacím urnám, hrála skutečnost, jak z jejich pohledu daný politický subjekt obstojí při prosazování zájmů ČR. To může být ukazatelem, že voliči mají tendenci přiklánět se ke stranám, které jsou podle jejich názoru schopny zajistit, že rozhodnutí přijatá na půdě EP budou pozitivně ovlivňovat dění na území národního státu. Tomu nahrává i zjištění, že při vyjádření stranické preference se v otázce, zda je pro ně při výběru koho zvolit, důležitější politická strana nebo osobnost kandidáta, více jak jedna třetina respondentů vyjádřila, že obojí považují za stejně důležité. Změny ve volební účasti ve srovnání s volbami 2004 nenastaly a potvrdilo se také, že v komparaci s výsledky účasti ve volbách parlamentních, ty evropské značně zaostávají. Pokud se nebudeme zaměřovat pouze na volební účast, ale i na náladu české veřejnosti, zdá se, že čeští voliči si začínají uvědomovat, že evropská politika není pouze tím, co je za hranicemi českého státu. Proces tohoto uvědomování bude pravděpodobně dlouhodobějšího charakteru a k tomu, aby voliči začali eurovolby vnímat jako důležité, musí přispět také samotné politické strany.

Třetí hypotéza se opírala o tvrzení, že *voliči podporují spíše menší politické strany*. V evropských volbách v roce 2004 dokázaly některé menší politické strany překonat uzavírací klauzuli potřebnou pro získání mandátu. Ve srovnání s jejich úspěšností ve volbách národních se hypotéza teorie voleb druhého řádu potvrdila. Ve volbách 2009 menší politické subjekty tento úspěch nezopakovaly, žádná z menších politických stran nezískala potřebný počet hlasů nutný pro překonání 5% práhu. Výsledek nezačíná příklon voličů pouze k velkým stranám, nicméně rozptýl voličských hlasů spolu s nízkou účastí znamenal propad těchto malých stran. Podpora malých stran tvořila okolo jedné pětiny odevzdaných platných hlasů a značná část neparlamentních politických uskupení nedosáhla ani jednoprocenní hranice. Významnějšího výsledku dosáhl z menších subjektů pouze jeden, který překonal alespoň hranici čtyř procent (mezi politickým uskupením Suverenita, které obdrželo 4,26% hlasů a politickou stranou EDS (Evropská demokratická

strana) umístěnou jako další v pořadí byl rozdíl téměř 1,5%, což odpovídalo téměř 36 tisícům hlasů.). Nezanedbatelného volebního zisku z pohledu celkových výsledků dosáhly pouze parlamentní strany a jejich umístění kopírovalo pořadí, kterého dosáhly také ve volbách do PSP ČR v roce 2006. Hypotéza se tedy zcela nepotvrdila, protože voliči neodměnili svými voličskými hlasy malé stranické subjekty, ani se neodklonili od stran středově zaměřených k těm, které zastávají vyhraněnější postoje.

Dále se v druhých eurovolbách nepotvrdil předpoklad proměnné voličské podpory vládních stran v rámci jednotlivých fází jejich funkčního období. V roce 2004 získala opoziční ODS největší podíl hlasů, zatímco vládní ČSSD se umístila se ziskem pouhých dvou mandátů až na pátém místě. ČSSD tedy v těchto volbách zaznamenala výrazný pokles popularity, což se shoduje s předpokladem vývoje během druhé fáze volebního cyklu. Historicky druhé volby do EP naopak ukázaly silnou podporu pro vládní ODS a předpoklad poklesu její popularity se tedy nenaplnil.

Evropské volby konané v letech 2004 a 2009 měly některé společné charakteristiky – jednalo se především o hladinu volební účasti a tematicky podobnou volební kampaň. Tyto dva aspekty lze považovat za jedny z hlavních determinant ovlivňujících celé volby. Tento předpoklad by měl vést k jejich podobnému průběhu i výsledkům, ale analýza volebních kampaní a zisku jednotlivých politických stran ve volbách konaných v roce 2009, ho nepotvrdila. Při hodnocení charakteru voleb je důležité přihlédnout k vnitropolitickému vývoji, který může být v nadnárodních volbách určující proměnnou.

Základní hypotéza práce nebyla zcela potvrzena, ale neznamená to, že teorii voleb druhého řádu nelze na evropské volby v českém prostředí aplikovat, protože stále existuje řada ukazatelů, které na druhořadost voleb poukazují. K nalezení odpovědi, zda se charakter evropských voleb konaných na území ČR zásadně odlišuje od původního konceptu voleb druhého řádu, jistě přispějí další uskutečněné volby do EP (další nejbližší se budou konat v roce 2014), případně také srovnání s dalšími členskými státy EU, které se vyznačují podobnými charakteristikami politického systému jako ČR.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura a prameny

ANSOLABEHERE, Stephen., et al. Does Attack Advertising Demobilize The Electorate? *The American Political Science Review*. 1994, vol. 88, no. 4, s. 829 – 838.

BRADOVÁ, Eva. *Od lokálních mítinků k politickému marketingu: Teorie a vývoj politické komunikace a volebních kampaní*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3800-4.

BRUG, Wouter van der - FRANKLIN, Mark - TÓKA, Gábor. Jsou voliči stejní? Volební chování v nových a zavedených demokraciích v Evropě. In BATORY, Agnes - LINEK, Lukáš - OUTLÝ, Jan - TÓKA, Gábor. *Volby do Evropského parlamentu 2004*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 71-84. ISBN 978-80-7330-106-4.

DAMORE, David F. Candidate Strategy and the Decision to Go Negative. *Political Research Quarterly*. 2002, vol. 55, no. 3, s. 669-685.

DJUPE, Paul A.- PETERSON, David A.M. When Primary Campaigns Go Negative: The Determinant of Campaign Negativity. *Political Research Quarterly*. 2005, vol. 58, no. 1, s. 45-54.

GJURIČOVÁ, Adéla. Obhajoba národních zájmů v čase východního rozšíření EU. 2002 – „nacionální epizoda“ ODS?. In GJURIČOVÁ, Adéla- KOPEČEK, Michal (eds.). *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 116-133. ISBN 978-80-7185-876-8.

GROFMAN, Bernard - SKAPERDAS, Stergios. Modeling Negative Campaigning. *The American Political Science Review*. 1995, vol. 89, no. 1, s. 49-61.

HANDL, Vladimír. Transformace komunistické strany: Od „strategie levicového ústupu“ k evropeizaci. In GJURIČOVÁ, Adéla- KOPEČEK, Michal (eds.). *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka, 2008, s. 116-133. ISBN 978-80-7185-876-8.

HIX, Simon - MARSH, Michael. Jak chápat volby do Evropského parlamentu: trest nebo protest?. In BATORY, Agnes - LINEK, Lukáš - OUTLÝ, Jan - TÓKA, Gábor (eds.). *Volby do Evropského parlamentu 2004*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, s. 121-140. ISBN 978-80-7330-106-4.

HORÁKOVÁ, Naděžda. Členství České republiky v Evropské unii očima veřejnosti. In KUNŠTÁT, Daniel (ed.). *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 157-166. ISBN 80-7330-081-8.

HRICOVÁ, Helena. Česká republika. In CABADA, Ladislav – HLOUŠEK, Vít a kol. *Eurovolby 2009: prostor pro evropeizaci politických stran ve středovýchodní Evropě?*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 41-66. ISBN 978-80-7380-231-8.

MARSH, Michael. Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections. In *British Journal of Political Science*. 1998, vol. 28, no. 4, s. 591-607.

MATTILA, Mikko. *Why bother? Determinants of turnout in the European Elections*. In *Electoral Studies*. 2003, vol. 22, no. 3, s. 449-468.

NORRIS, Pippa - REIF, Karlheinz . Nominations and reflections: Second order elections. In *European Journal of Political Research*. 1997, vol. 31., no. 1-2., s. 109-124.

OUTLÝ, Jan. Volební systém pro volby do Evropského parlamentu. Srovnání původních a nově přistoupivších zemí. In ŠARADÍN, Pavel a kol. *Evropské volby v postkomunistických zemích*. 1. vydání. Olomouc: Periplum, 2004, s. 27-46. ISBN 978-80-86624-32-7.

PETŘÍK, Jaroslav. Postoj politických stran k EU ve volební kampani 2002 – Česká republika. In ŠEDO, Jakub (eds.). *Evropská otázka ve volebních kampaních*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Mezinárodní politologický ústav), 2003, s. 11-37. ISBN 80-210-3212-X.

SCHMITT, Hermann. The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-order? In *West European Politics*. 2005, vol. 28, no. 3, s. 650-679.

ŠARADÍN, Pavel. Česká republika a Slovensko: Dvojitá cesta k negativní reklamě?. In BRADOVÁ, Eva a kol. *Negativní kampaně a politická reklama ve volbách*. 1. vydání. Olomouc: Periplum, 2008, s. 45-57. ISBN 80-86624-44-0.

ŠARADÍN, Pavel. Česká republika. In ŠARADÍN, Pavel a kol. *Evropské volby v postkomunistických zemích*. 1. vydání. Olomouc: Periplum, 2004, s. 47-60. ISBN 978-80-86624-32-7.

ŠARADÍN, Pavel. Evropské volby: vznik a vývoj teorií voleb druhého řádu. In ŠARADÍN, Pavel a kol. *Evropské volby v postkomunistických zemích*. 1. vydání. Olomouc: Periplum, 2004, s. 9-26. ISBN 978-80-86624-32-7.

ŠARADÍN, Pavel a kol. *Volby do Evropského parlamentu v České republice*. 1. vydání. Olomouc: Periplum, 2004. ISBN 80-86624-22-6.

Elektronické zdroje

ČEPELÁK, Václav – TAUBERY, Paulína. Občané o členství v Evropské unii [online]. 21. 5. 2009, [citováno 2010-06-20]. URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100916s_pm90521a.pdf>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

ČTK. *ODS za evropskou kampaň utratí 40 milionů* [online]. 22. 1. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/ods-za-evropskou-kampan-utrati-40-milionu_101750.html>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

EURACTIV. *Do evropských voleb bude kandidovat 33 uskupení, kampaně se naplno rozjždějí* [online]. 2. 4. 2009, [citováno 2010-06-05]. URL: <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/do-evropskych-voleb-bude-kandidovat-33-uskupeni-kampane-se-naplno-rozjizdeji-005827>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

EURACTIV. *EP rozhodoval o rozdělení poslaneckých mandátů po roce 2009* [online]. 12. 10. 2007, [citováno 2010-06-01]. URL: <<http://www.euractiv.cz/evropske-institute/clanek/ep-rozhodoval-o-rozdeleni-poslaneckych-mandatu-po-roce-2009>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

HUSÁROVÁ, L. *ČSSD chystá eurokampaň za třicet milionů* [online]. 20. 1. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/cssd-chysta-eurokampan-za-tricet-milionu_101246.html>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Kampaň KDU-ČSL vyvrcholila – projekt „ploty“ zná své vítěze [online]. 1. 6. 2009, [citováno 2010-07-01]. URL: <<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy.php?id=454a2148-9fe5-102c-b869-003048330e04>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

KOPECKÝ, J. *Zubová visí všude. Díky milionům od muže, který „nerozdýchal“ Bursíka* [online]. 12. 5. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://zpravy.idnes.cz/zubova-visi-vsude-diky-milionum-od-muze-ktery-nerozdychal-bursika-1dr-domaci.asp?c=A090512_072932_domaci_kot>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

KUNŠTÁT, Daniel. *K volbám do Evropského parlamentu* [online]. 25. 5. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100919s_pv90525.pdf>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

KUNŠTÁT, Daniel. *K volbám do Evropského parlamentu* [online]. 20. 4. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100897s_pv90420.pdf>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

KUNŠTÁT, Daniel. *K volbám do Evropského parlamentu* [online]. 25. 3. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100887s_pv90325.pdf>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

SC&C. *Závěrečná zpráva. Výzkum veřejného mínění: Volby do EP, 1. vlna* [online]. 22. 5. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <<http://www.ct24.cz/domaci/55847-stem-a-sc-c-pro-ct-evropske-volby-by-vyhrala-ods-zeleni-by-neprosli/>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Směrnice 93/109/ES ze dne 6. prosince 1993. URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0109:CS:HTML>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

STEM. *Členství v EU a volby do EP. Bleskový průzkum STEM pro ČT* [online]. 22. 5. 2009, [citováno 2010-07-02]. URL: <<http://www.ct24.cz/domaci/55847-stem-a-sc-c-pro-ct-evropske-volby-by-vyhrala-ods-zeleni-by-neprosli/>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

STEM. Trendy 5/2009 – Důležitost voleb ve srovnání s ostatními volbami [online]. 21. 5. 2009, [citováno 2010-06-20]. URL: <<http://www.stem.cz/clanek/1812>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

STEM. Trendy 6/2009 – Kdy a jak se rozhodovali čeští voliči ve volbách do Evropského parlamentu [online]. 24. 6. 2009, [citováno 2010-06-20]. URL: <<http://www.stem.cz/clanek/1836>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

STEM. Trendy 6/2009 – Účast a neúčast u nedávných voleb do Evropského parlamentu [online]. 24. 6. 2009, [citováno 2010-06-20]. URL: <<http://www.stem.cz/clanek/1838>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=231/2001>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Zákon č. 63/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů. URL:<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=62%2F2003+&number2=&name=&text=>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Novinové články

Hospodaření politických stran v roce 2009. Čtrnáctideník CEVRO, 6. 4. 2010, č. 7/2010.

Stranické dokumenty

Leták KSČM *Prvních pět kroků proti krizi.* URL: <<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=4160&item=41996>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Manifest Dělnické strany - *S čím jdeme do Evropského parlamentu.* URL: <<http://volby.delnickelisty.cz/program>>, ověřeno dne 4. 6. 2009.

Otevřený volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu 2009. URL: <<http://www.kscm.cz/index.asp?thema=4146&category=>>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Prezentace ČSSD - ODS: *Vejde místo řešení.* URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=FgFh7zRGxqU>>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Předvolební spot ČSSD. URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=ZJ2nj028V3Y>> ,
ověřeno dne 19. 7. 2010.

Předvolební klip Národní strany. URL:

<<http://www.youtube.com/watch?v=c4UaJXnRBMs&feature=related>>, ověřeno dne
19. 7. 2010.

Předvolební klip ODS „*Kuchařka ČSSD: předvolební koblihy.*“ URL:

<http://www.youtube.com/watch?v=NYAtT8VfNRM&feature=player_embedded#!>,
ověřeno dne 19. 7. 2010.

Předvolební klip ODS „Zdravice Jana Zahradila pro sjezd ČSSD.“ URL:

<<http://www.youtube.com/watch?v=NFwSvEc2KPw&feature=channel>>, ověřeno dne
19. 7. 2010.

Předvolební klip Strany zelených. URL:

<<http://www.youtube.com/watch?v=SxXZ2tFt4Qc&feature=related>>, ověřeno dne
19. 7. 2010.

Volební program ČSSD - *Jistota – Program pro rok 2009.* URL:

<http://www.eu.cssd.cz/ke-stazeni/352-Program_EP2009.pdf>, ověřeno dne 4. 6. 2009.

Volební program KDU-ČSL - *Volební program pro volby do Evropského parlamentu
2009-2014.* URL: <http://www.kdu.cz/default.asp?page=51&IDR=10222&id_rok=10>,
ověřeno dne 4. 6. 2009.

Volební program ODS. URL: <<http://www.ods.eu/share/ods-volebni-program.pdf>> ,

ověřeno dne 19. 7. 2010.

Volební program SNK-ED. URL: <<http://www.snked.cz/programep09.html>>, ověřeno dne
19. 7. 2010.

Volební program Strany zelených - *Zelená cesta z krize.* URL:

<http://euvolby.zeleni.cz/data/Program_EP2009.pdf>, ověřeno dne 19. 7. 2010.

Volební program Nezávislí. URL: [http://www.hnutinezavisli.cz/program-volby-do-ep-
2009](http://www.hnutinezavisli.cz/program-volby-do-ep-2009), ověřeno dne 19. 7. 2010.

Elektronické databáze

- ověřeno dne 19. 7. 2010

Hnutí nezávislí www.hnutinezavisli.cz

Komunistická strana Čech a Moravy www.kscm.cz

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová www.kdu.cz

SNK – Evropští demokraté www.snked.cz

Volební server Českého statistického úřadu www.volby.cz

Webové stránky ČSSD k volbám do EP www.eu.cssd.cz

Webové stránky ČSSD namířené proti ODS www.protikrizi.cz

Webové stránky ODS k volbám do EP www.ods.eu

Webové stránky ODS namířené proti ČSSD www.cssdprotivam.cz

Webové stránky Strany Zelených k volbám do EP eurovolby.zeleni.cz

PŘÍLOHY

Politická strana	Zisk hlasů v %	Zisk mandátů
ODS	31,45	9
ČSSD	22,38	7
KSČM	14,18	4
KDU-ČSL	7,64	2
Suverenita	4,26	-
Evropská demokratická strana	2,88	-
Věci veřejné	2,4	-
STAR. A NEZ.-VAŠE ALTERNATIVA	2,28	-
Strana zelených	2,06	-
SNK Evropští demokraté	1,66	-
Strana svobodných občanů	1,26	-
Dělnická strana	1,07	-
Volte Pr.Blok-www.cibulka.net	1	-
Libertas.cz	0,94	-
SDŽ-Strana důstojného života	0,72	-
Demokratická Strana Zelených	0,62	-
Nezávislí	0,54	-
Moravané	0,38	-
Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl.	0,31	-
Nejen has. a živn. s uč. do E.	0,29	-
Národní strana	0,26	-
Humanistická strana	0,19	-
"Strana soukromníků ČR"	0,19	-
Koruna Česká (monarch.strana)	0,18	-
Zelení	0,15	-

Politická strana	Zisk hlasů v %	Zisk mandátů
Balbínova poetická strana	0,15	-
Česká str.národ.socialistická	0,13	-
Liberálové.CZ	0,07	-
Spojení demokraté-Sdruž.nezáv.	0,06	-
Strana svobodných demokratů	0,06	-
Strana demokracie a svobody	0,04	-
Česká strana národně sociální	0,03	-
Lidé a politika	0,02	-

Zdroj: ČSÚ.

Příloha č. 1: Přehled výsledků všech kandidujících stran ve volbách do EP 2009 (seřazeno vzestupně)